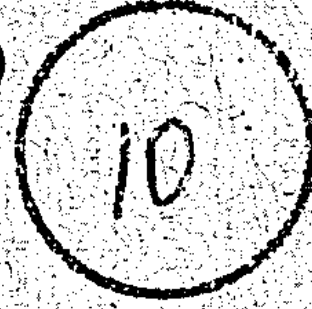

Cilt VII

Mayıs 1929

Sayı 1

Darülfünun

11 MART 1991

EDEBİYAT FAKÜLTESİ MECMUASI

Felsefe, İctimaîyat, Tarih, Coğrafya, Edebiyat

İki ayda bir neşrolunur

Bu Sayıda :

Beşerî coğrafyada yaşama tarzları : Coğrafya müderrisi Ali Macit
Gevherî . . . . . Köprülüzade Mehmet Fuat

İstanbul — Yeni Matbaa

1929

GEVHERÎ

XVII inci asır, Anadolu ve Rumeli'de sazşairlerinin pek çoğaldığı, bu tarz şiirin en büyük inkişafını göstermeye başladığı devirdir. Bu asırda serhadlerdeki kalelerde, şehir ve kasabalarda, kahvehanelerde, asker ocaklarında, büyüklerin ve zenginlerin saraylarında yaşayan yüzlerce sazşairinin eserlerinden bir çok bakiyeler bize kadar intikal edebilmiştir. İşte bu asrın sonunda ve XVIII inci asrın başlarında yaşayan bu şairlerden başlıca iki tanesi, yanî Âşık Ömer ile Gevherî çok büyük bir şöhret kazanmışlar, eserlerini ve şöhretlerini son zamanlara kadar Osmanlı imparatorluğunun her tarafında yaşatmağa muvaffak olmuşlardır. Bu mekalemizde, o büyük şöhretine rağmen, hangi devirde yaşadığı bile son zamanlara kadar mâlum olamayan Gevherî'den bahsedeceğiz.

I. Bibliyografya

Gevherî'nin ehemmiyeti hakkında ibtida İkdâm gazetesinde neşredilen "Sazşairleri" adlı mekale silsilesinin yedincisinde biraz mâlumat vermiştim [19 Nisan 1330]. Muahharen elime geçen bazı tarihî vesikalar onun zamanını tâyin imkânını verdiği cihetle Yeni Mecmua'nın 24 Eylül 1336 tarihli 86 inci sayısında neşrettiğim "Âşık Gevherî'ye ait iki vesika" adlı makalede onun hayatına ve yaşadığı devre ait biraz mâlumat verdim. O mâkaleden sonra Gevherî'ye ait yeni hiç bir vesika bulunamadı. Hatta, Gevherî'nin şiirlerini neşreden Sadettin Nüzhet bey, kitabının başına mezkûr makeleyi aynen nakletti [Halk Şairleri, üçüncü kitap, İstanbul 1928, S 3—6]. Bundan sonra elime geçen iki yeni vesikayı da "Hayat" mecmuesinin 130 üncü sayısında neşrettim. Yine Hayat'ın 131 inci sayısında da Gevherî'ye isnadedilen bütün metinlerin ona ait olup olmadığı meselesini biraz tetkik ettim. İşte Gevherî'nin hayatına ve eserlerine ait şimdiye kadar neşredilen tetkikler, bunlardan ibarettir.

Gevherî'nin eserlerinden bâzi parçalar arasına bâzi mecmualarda neşredilmişti. Fakat bu perakende parçaların büyük bir ehemmiyeti yoktur. Sadettin Nüzhet bey, Gevherî'nin hece vezniyle 161, Aruz vezniyle 8 parça eserini toplayup neşretmek suretiyle, onun ilk divançesini vücade getirmiş oldu. Mâmafi, Gevherî'nin daha bunlardan başka bir çok manzumeleri olduğu da muhakkaktır. Netekim Konya'da çıkan Kervan mecmuasının 15 nisan 1929' tarihli dördüncü sayısında Gevherî hakkında küçük bir mekale neşreden Zeki bey, onun 135 parçasını daha topladığını bildiriyor. Filhakika İstanbul ve Anadolu kütüphanelerinde ve hususî ellerde bulunan mecmualarda Gevherî'nin eserlerine sık sık tesadüf edildiği gibi, Avrupa kütüphanelerinin Türkçe yazmaları arasındaki mecmualarda da bu mahsulere rast gelinmektedir [meselâ Gustav Flügel'in Viyana kütüphanesi Arap, Acem, Türk yazmaları kataloğu, I, 700, 710, 713, 716, 717 — Pertch'in Berlin kütüphanesi Türkçe yazmalar kataloğu, 298, 301, 306, 313, 314, 317, 320, 322, 323, 324, 327, 328, 329, 330, 335, 339, 342, 341, 350 numaralarda — Rieu, Britiş Müzeum Türkçe yazmalar kataloğu, S. 210, 212 — Pertseh, Gotha yazmaları, 12. Bilhassa Paris'de "Bibliotek Nasyonal" deki mecmualar arasında Gevherî'nin parçalarına çok tesadüf olunabilir].

Eski mecmualarda Gevherî'ye isnat edilen bütün eserlerin ona ait olup olmadığı meselesi, Gevherî metinlerini toplarken en evvel düşünülecek bir şeydir. Çünkü, bâzi eski mecmualarda Gevherî'ye isnat edilen bir takım manzumelerin diğer bâzi mecmualarda da başka şairlere isnat edildiğine çok defa tesadüf ettim. Meselâ, Sadettin Nüzhet bey'in kitabında 36 inci sahifedeki:

Sözün bilmez bazı nâdan elinden
Erkân ağlar usul ağlar yol ağlar

manzumesini, bende ki eski bir mecmuada biraz farkla Osman adlı bir sazşairi namına mukayyet gördüm. Yine aynı eserin 59 uncu sahifesindeki:

Yeşillendi dağlar donandı bağlar
Meclis kurup seyran ister gönlümüz

manzumesi, yine biraz farklı olarak, Nadî adlı meçhul bir sazşairine de isnat olunuyor. Yine aynı eserin 73 uncü sahifesindeki:

Merhamet kıl kaşı keman
Ehli irfana benzersin

semaîsi, biraz farkla Ömer'e isnat ediliyor. Yine o kitabın 71 inci sahifesindeki:

Gel güzel böyle salınma
Bunda yahşi var yaman var

semaisî de eski sazşairleriüden Seyyidyar'a ait olarak gösterilmiştir . Zeyildeki parçalar arasında 131 numaralı şu manzumeyi :

Elâ gözlü nazlı dilber
Seni kandan sakınurum
Kandan değil hey efendim
Seni candan sakınurum

diger bir mecmuada epeyce farklarla Ömer namına mukayyet buldum. Aynı manzumenin Kâtibî namına mukayyet olduğunu da gördüm. Yine o parçalar arasında 2 numaralı şu manzumeyi :

Bir kâşi hilâle meyletti gönül
Bedir olmuş amma yine bir hoşça

diger bir mecmuada oldukça farklı olarak Ömer Âşık'a isnat edilmiş gördüm. Bu Ömer Âşık'ın meşhur Âşık Ömer olmadığını buradâ ilâve edeyim. Yine bâzı mecmualarda Gevherî'ye ait olarak kaydedilen şu meşhur manzumeyi:

Seni bana gayet güzel dediler
Göster hup cemâlin görmeğe geldim
Şeftalini derde derman dediler
Gerçekmi efendim sormağa geldim

diger bâzı mecmualarda - tabii bâzı farklarla - Kuloğlu namına mukayyet buldum; hatta bir mecmuada'da şairi meçul olarak yazılmış gördüm.

Yine Sadettin Nüzhet bey'in kitabında 47 inci sahifedeki :

Gûş eyle sevdiğim dinle ahımı
Hiç de bundan özke ahü zar olmaz

manzumesini , eski bir mecmuada Kâmil adlı bir şaire isnat edilmiş gördüm. Bu Kâmil'in, (1085H) de ölen Kırım hanı Dördüncü Mehmet Giray olduğunu tahmin ediyorum ; Demek, bunun Gevherî'ye isnadı yanlıştır (1).

Zeyildeki 93 numaralı manzume, bâzı mecmualarda biraz farkla Kâtibî namına yazılıdır. Sadettin Nuzhet bey'in kitabında 34 ve 44 numaralı şiirlerin, küçük farklarla, yine Kâtibî'ye isnat edildiğini gördüm.

Bu husosda gayet garip diger bir misal daha göstereyim: Hayat'ın 40 inci sayısında Dördüncü Murad'a ait bir varsağı neşretmişim; Bu varsağı bâzı mecmualarda Dördüncü Murat namına kaydedilmiş olduğu gibi, Evliya Çelebi'de Seyahatnamesinin birinci cildinde bunu teyit eder; hatta bunun

(1) Bu şair hakkında Hayat'ın 134üncü sayısındaki mekalemize bakınız.

derviş Ömer Ruşenî tarafından bestelendiğini de ilâve eyler. Bir mecmua-
da bu manzumenin Gevherî'ye isnat edildiğini, hatta Hasan Ağa adlı bir
bestekâr tarafından "devrirevan," usulünde bestelendiğini gördüm. Diğer
bir mecmuada bunun Dördüncü Murat tarafından Musâ Çelebî için söylen-
diğini, devrirevan usulüyle bestelenmiş olduğunu okudum; manzumenin
başında bu yolda mukayyet olmakla beraber, en son kıt'ada şairin ismi
Âşık olarak zikrediliyordu.

Âşık, Dördüncü Murad'ın mahlası değildir; ve o devirde Âşık ün-
vanını taşıyan mâruf bir sazşairi de malumumuzdur. Bu metinleri iyi tedkik
edince, bana şu kanaat geldî: benim Hayat'ta neşrettiğim metin Âşık'a
aittir; ve devrirevan usulünde Hasan Ağa tarafından bestelenmiştir ki, işte
muahharen Gevherî'ye isnat olunan da budur.

Bu metinde Musa isminin zikredilmemesi bunu gösteriyor. Evliya Çelebi'
nin bir kıt'asını zikrettiği Dördüncü Murad'a ait manzume ise Âşık'a nazire
olarak söylenmiştir; Evliya Çelebi'de kaydedilen kıt'a ile o metin ara-
sındaki münasebet de bunu teyit ediyor. Şu halde esasen Âşık'a ait olan
manzumenin Gevherî'ye isnadı temamiyle yanlıştır. Yalnız, bu isnat, Gev-
herî'nin şöhret derecesini gösteren bir delil addolunabilir.

Gevherî'ye ait olmadığı için mekalemizin zeyline koymadığımız bu
meşhur varsırgı şudur.:

Yola düşüp giden dilber
Niçün eğlendi gelmedi
Beni mecnun eden dilber
Niçün eğlendi gelmedi

Bağçenin gülu goncasi
Kaşları hilâl incesi
Şu gönlümün eğlencesi
Niçün eğlendi gelmedi

Altıma postam alayım
Çıkup yollara durayım
Gelen kervandan sorayım
Niçün eğlendi gelmedi

Ciğer kebab oldu pişdi
Karlı dağlarımı aşdı
Yoksa yolda yolumu şaşdı
Niçün eğlendi gelmedi

Eski sazşairlerimizin eserlerini toplamak ve onlar üzerinde çalışmak isteyenler, yapacakları işi ne kadar îtina ile yapmak lüzumunu, şu bir kaç misal ile pek iyi anlamışlardır sanırım.

Biz bu makalemize zeylolarak, Gevherî'nin - Sadettin Nüzhet Bey'in kitabında bulunmayan - hece vezniyle yazılmış 127 Koşmasını, 13 semaîsini, aruz ile yazılmış 14 parça divanını ve ayrıca da 9 parça müstezadını neşrediyoruz. Bunlar muhtelif mecmualardan toplanmıştır. Yalnız müstezadlar Hafız Hüseyin Ayvansarayî'nin İstanbul Darulfünunu kütüphanesi yazmaları arasında ki "Eş'arnamei müstezad" adlı mecmuasından nakledilmiştir [Hafız Hüseyin hakkında bakınız: Osmanlı müellifleri, C 3, S 48].

II. Gevherî'nin hayatı

Asıl ismi Mustafa olan (1) Gevherî'nin ne zaman ve nerede doğduğunu bilmiyoruz. Yalnız daha XVII inci asrın son nısfında şöhret kazanmasına, 1127 den sonra ölmesine, ve bâzı manzumelerinde saçlarının ağardığını, belinin büküldüğünü söylemesine nazaran (2) onyedinci asır ortalarında doğduğuna hükmedebiliriz. Sazşairleri arasında son zamanlara kadar devam eden bir an'ane onu Kırmılı addediyor (3). Bunun ne dereceye kadar doğru olduğunu bilmiyoruz; yalnız, Kırım hanı birinci Selim Giray'ın 1100 de İstanbul'a gelmesi münasebetiyle yazdığı bir manzumedeki kullandığı hüremetkâr lisan, bu an'aneyi bir dereceye kadar teyit edebilir.

(1) Sadettin Nüzhet, S 25 deki şu parça bunu gösteriyor :

Gevherî tabirdir Mustafa ismin
Levhimahfuz üzre yazılmış resmim

Bir katra meniden halk oldu cismim
Hikmeti hüdâya uğradım geldim

(2) Sadettin Nüzhet, S 59 da şu parçaya bakınız :

Gevherî der bitmez tülü. emelim
Ağardı sakalım büküldü belim

Hakka lâyük yoktur benim amelim
Kocadıkça civan ister gönlümüz

Bu parça, Nadî adlı şaire de isnat olunan manzumedendir: Bu sebeple, yalnız buna bakarak Gevherî'nin çok yaşadığını iddia imkânsızdır. Ancak, diğer vesikalar da onun uzunca yaşadığını gösteriyor.

(3) 1330 senesinde Kastamonili âşık Fevzi efendiden alınan mâlumata nazaren. Bu mâlumatı o sırada Kastamoni lisesi tarih muallimi bulunan Mustafa Muhsin bey bana göndermek lutfunde bulunmuşdu.

Gevherî nasıl yetişti? Nerelerde doğdu ve yaşadı? Bu hususdaki mâlumatımız gayet noksandır. Bir manzumesinde Şam'a, Arabistan'a gittiğini [Sadettin Nüzhet, S 25] söylediği gibi, "Tamişvarlı elhaç İbrahim Naimettin Efendi,, de " Hadikatüşşühedâ ,, adlı pek mühim eserinde onun bir aralık Rumeli serhadlerinde bulunduğunu , hatta Eğre kalesinin sağ kol ağası ve alay beyi olan büyük pederi Ahmet Ağa'nın şehadeti münasebetiyle o sırada Eğre'de bulunan bu şairin ona manzum bir mersiye söylediğini kayd ediyor (1). Müellif bu güzel mersiye kitabına dercetmiş olduğu gibi.

(1) Hususî kütüphanemde bulunan bu kimetli eserin Gevherî hakkında verdiği mâlumattan,ibtida Yeni Mecmua'daki mekalemde bahs etmişdim. Müellif bu eserin mukaddimesinde kendi ailesinin aslen serhat halkından ve Rumeli gazilerinden olduğunu anlatırken bir münasebetle Gevherî'den bahs ediyor :

«Fil'asıl nesli kadimimiz Eğre kalesi serhaddi ricalinden olup, cediti âlâmız Kara İbrahim Ağa seyyidülguzat Sultan Mehmet Han ibni Sultan Murat Han aleyhürrahmetü velğufran hazretleri 1000 senesinde Eğre kalesini fethü teshir eylediklerinde Enderunu Hümayun hizmetile ol gazayı ekberde beraber bulunup zahir olan hizmeti mücahede ve ziyade gayreti gazası hasebiyle bir bayrak ağalığı ile çırağ ve behreyap buyurulmağla kalei mezburede neferatı ile muhafazada kalmışlar. Bâdehu oğlu Ahmet Ağa kemâle erişüp gazâ ve cihâda kadir ve ziyade şecî ve bahadır olmağla Eğre kalesinin sağ kol ağalığı ile alay beyliği maniatülcem iken bil'istihkak cem ve beraberce zabt ve nice yıllar mutasarrıfiken ruyü gazâda şehdi şehâdeti nûş ve cennetiâlâda huriyanı deragûş eyledikde, oğlu Ebu Bekir Ağa ki valdei azizemizin pederleridir, yerine babası ekmeği olan sağ kol ağası olmuştur. Şehidi merkur Ahmet Ağa'nın serhadlerde eylediği gazaların hikâyeti ve cünbüşi şecaati hadden efzun ve kıyasdan birun olup bu risalei muhtasârada tafsilü beyan mahalli olmamağın, ilel'an elsinei ricali serhadlüyanda okunan işbu manzum mersiyesi teberrüken terkım kılındı. Nazım budur :

Gazilerin serefrâzı ağası
Bunca guzat ile o kahramanın
Gaza mişesinin böbrü pelengi
Kaplan postu ile altın çelengi
Namı hakkı dilden tekrar eyleyen
Gece gündüz ana timar eyleyen
Din uğruna daim giderdi yola
Hısım akrabası kardeşi bile
Gevherî sırrına sırdaş olanlar
Gazâda kendüye yoldaş olanlar

Vasfını söyleyeu diller ağlasun
Gazaya eşdiği yollar ağlasun
Fisebilillahdı gazası cenği
Bile takındığı teller ağlasun
Şecaat gevherin ızhar eyleyen
Yarasını saran eller ağlasun
Ettiği gazâlar gelirmi dile
Hizmetinde olan kullar ağlasun
Serhadlerde ana pâdaş olanlar
Döküp gözlerinden kanlar ağlasun

Gevherî meşhur şair ol esnada serhadlerde bulunmağla merkurumun güftesidir.» [hususî kütüphanemizdeki nusha]. Yine bu eserin son taraflarında Ahmet Ağa'nın şahadetinden uzun uzun bahs eden müellif : « meşhur Gevherî şair ol esnada seyahat ile Eğre'de bulunup bâlâyı risalede vazılan mersiyesini nazm eylemiştir » diyerek , evvelki mâlumatı ikmal ediyor .

onun serhat halkı arasında - "Hadikatüşşühedâ"nın yazılış tarihi olan 1157 senesinde bile - halâ okunduğunu ilâve eylemektedir.

İbrahim Naimettin efendi'nin: "Meşhur Gevherî şair ol esnada seyahet ile Eğre'de bulunup bâlayı risalede yazılan mersiyesini nazmeylemiştir," demesine nazaren, onun "Eğre," taraflarına muvakkat olarak geldiği anlaşılıyor. Acaba şair o havaliye niçin ve ne suretle gelmişti? bunu, meşhur Müstekimzade'nin "Tuhfe-i Hattâtin," inde mevcut bir kayıt az çok izah edebilir zannindeyiz: oradaki kayda göre, Gevherî, 1112 Rebiülevvelinde İstanbul'da vefat eden şair ve hattat Mehmet Bahri paşa'nın divanı kâtibi imiş(1). Onun Şam'a, Arabistan'a, Rumeli serhadlerine seyahetleri, belkide Bahri paşa'nın maiyyetinde olmuştur. kendisi "Be gaziler benden ibret alınız," mısraı ile başlayan bir manzumede :

Harcımız kesilmiş Sekbana döüdük
Mürvetsiz paşanın kulu böylölür

demek suretiyle, belki de böyle bir vazifede bulunduğunu ve paşanın lutuf ve mürüvvetini göremediğini anlatmak istiyor.

Gevherî'nin elimize geçen şiirleri arasında kendi hayatına ve zamanına ait mâlumat ihtiva eden parçalar pek nadirdir. Onun, meselâ Ahmet Ağa hakkında söylediği mersiye gibi, tarihî vakıalara işaret eden bir takım eserler yazmış olduğu tabiidir. Elimizdeki parçalar arasında, yalnız, Kırım hanı birinci Selim Giray'ın 1100 de İstanbulu ziyareti münasebetiyle söylenmiş bir manzume bu mahiyettedir, [bu mekaleye zeyl edilen parçalar arasında, 16 numarada]; 1081 - 1088, 1095 - 1102, 1103 - 1109, 1114 - 1119, senelerinde dört defa Kırım hanlığına tayin edilmiş olan Selim Giray (2) ile Gevherî arasında acaba bir münasebet varmi idi? yoksa, Gevherî bu manzumesi ile, o aralık Osmanlı sarayında pek nüfuzlu olan hana intisap etmekmi istiyordu? bilmiyoruz. Yalnız, Selim Giray'ın 1100 de İstanbul'a gelmesinin esbabı, o sırada Osmanlı imparatorluğunu sarsan müdhiş tehlikeler karşısın'da şecaat ve nüfuzundan büyük yardımlar beklenen bu

(1) Aslen Seddülbahirli olan bu Mehmet Bahri Paşa, sarayda yetişmiş, sır kitabından iki tuğla çırag edilmiştir. Tekâütten sonra Divanı Hümayun hâcegânından olup müteaddit def'alar tevkiilik ve cizye muhasebeciliği ve sair bu gibi hizmetlerde bulunmuştur. Müstekimzade'nin ifadesine göre, iki tuğla çırag edildiği zaman "Tanburî aşık Ömer'in hem'asrı olan şair Gevherîi sahip mani bunlara divan kitabeti hizmetiyle mukayyet idi" [Tuhfe-i Hattâtin, Türk Tarih Encümeni külliyyatından, İstanbul 1928, S 482].

(2) Halil Ethem, Düveli islâmiye. S 373 ; bu han hakkında bakınız: Evliya Çelebi Seyahatnamesi, C VII, s 619, ve Gülbünü Hânân, S 63-72

hanın İstanbul'da nasıl parlak surette kabul edildiği ve nasıl iltifatlara mazhar olduğu, o devre ait tarihi menba'larda bütün tafsilatiyle yazılıdır (1). Bu manzumesinden, Gevherî'nin o sırada İstanbul'da bulunduğunu istidlâl kabildir. Bir koşmasının sonunda 1127 tarihini zikr etmesine nazaren (2) ondan sonra öldüğü pek tabii olan Gevherî'nin vefat yılını, kat'î olarak bilmiyoruz; « Ağardı sakalım, büküldü belim » itirafında bulunduğunu düşünürsek, epeyce uzun bir ömür sürdüğüne ve vefatında iyice ihtiyarlamış olduğuna kolayca hükmedebiliriz. Bâzı parçalarına nazaren hayatında mes'ut olamadığı, memleketten memlekete sürüklenmek suretiyle ömür geçirdiği anlaşılıyor. Ekser sazşairleri gibi «Hacı Bektâş Veli» ye intisabı vardı; fakat bu intisabın, onu Ehli Sünnet akidelerinden ayırabildiğini gösterecek hiç bir parçasına tesadüf etmedik (3).

Gevherî'nin aile hayatına, aşklarına ait mâlumatımız da yok gibidir. Yalnız, bâzı manzumelerinden Mehmet, İbrahim, Ali, Abdi, Mustafa, Hüseyin, Yusuf adlı sevgilileri olduğunu anlıyoruz (4). İhtiyarladığı halde gençleri sevmek îtiyadından kurtulamadığını itiraf eden bu bedbaht şairin hayatı hakkındaki mâlumatımız, yeni vesikaların zuhuruna kadar, bundan ibarettir.

(1) Silahdar Tarihi, Türk Tarih Encümeni külliyyatından, C 2, S, 407 ve müteakıp. Sinop Halk bilgisi Derneği azasından Mehmet Şakir bey tarafından bana gönderilmiş olan Gevherî'nin bu mühim manzumesini ibtida Hayat mecmuasının 130 uncu sayısındaki «Gevherî'ye ait yeni vesikalar» adlı mekalemde neşretmiştim.

(2) Bu makalenin ziyinde 81 inci numaradaki manzumeye müracaat. Bu manzume ibtida Konya'da çıkan Kervan mecmuasının 1929 tarihli dördüncü numarasında Zeki bey tarafından neşredilmiştir. Yalnız, nâşirin elindeki metinde manzumenin sene zikreden mısraı «Bin yüz yetmiş iki üstüne tarih» şeklinde mukayyet olduğundan o surette tab olunmuştur. Buna nazaren Gevherî'nin 1172 de hayatta olması icap ediyor. Halbuki diğer bütün vesikalara nazaren Gevherî'nin bu tarihte hayatta olması imkânsızdır. Bu itibar ile bu tarihi 1127 şeklinde tashih etmek zaruridir. Halk şiirlerini mühtevi mecmualrda bu gibi yanlışlıklara pek çok tesadüf olunur. İbtida Hayat'ın 130 uncu sayısındaki mekalemde bu yanlışlık üzerine dikkati celp etmiş ve bu tarihin 1127 olacağını söylemişdim.

(3) Sadettin Nüzhet, S 60 daki şu parçaya bakınız :

Gevherî eylemiş hakka itaat	İtaat edene olsun beşaret
Hacı Baktaş gibi sahib keramet	Erkânımız vardır pirsiz değiliz

(4) Zeyilde ki 118 numaralı manzume ile, Sadettin Nüzhet bey'in neşrettiği bir manzume (S 14) de ki :

Gevherî'nin yarı huylar yücesi   İki mim ha ile daldır hecesi

mısralarında bu Mehmet ismi zikr edilmektedir. «İbrahim» ismini görmek için de zeyildeki 53 numaralı manzume ile, Sadettin Nüzhet bey'in kitabındaki şu parçaya (S 27) bakınız :

III. Şöhreti ve te'siri

Gevherî'nin şöhreti, Âşık Ömer gibî büyük bir sazşairiyle muasır olmasına ragmen, daha hayatında her tarafa yayılmaya başlamış ve bu güne kadar devam edüp durmuştur. Bunu anlamak için, yalnız onların lehlerindeki mutalaalara değil, sazşairleri hakkında daimî bir nefret ve istihkar besleyen klasik şairlerimizin (1) aleyhdarca mutalâalarına da müracaat edebiliriz. Klasik şairler, gayet tabiî olarak, sazşairlerinin en mâruflarına hücum etmişlerdir. İşte bu noktadan, Gevherî hakkında - gerek lehinde gerek aleyhinde olsun - tesadüf ettiğimiz kayıtları sırasıyla zikrediyoruz :

1 — « Hadikatü'sşühedâ » müellifi Gevherî tarafından büyük babası için yazılan mersiye'nin 1157 tarihinde halâ serhdlerde okunduğunu söylediği gibi, onun « meşhur şair » olduğun da kaydediyor.

Ruzü şep medheder vasfın Gevherî
Böylece yad olmuş ismi haberi

Yer yüzünün mahı olmuş bir peri
İbrahim demişler ey seher yeli

Ali adlı sevgilisi için sair ayrıca bir manzume yazmıştır [Zeyilde N...]. Abdî'nin ismine [Zeyilde N 96] nin sonunda tesadüf ediyoruz :

Gevherî der hüsnü akıl dağdır
İsmi de Abdî'dir yürek yağdır
Cemali hüsnü bir cennet bağdır
Güzeller içinde gilmana benzer

Zeyilde 76 numaralı şiirin sonunda Mustafa adını görüyoruz:

Gevherî sevdiğin olmuş bivefa
Cihanda sürmedim zevkile sefa
Dinlermola acep sultanım Mustafa
Arzihal eylemek gönlümden geçer

Huseyin ismine zeylin 47 numaral parçasının sonunda rasgeliyoruz:

Gevherî görelden sen yüzü mahı
Divanedir aşkın ile billahi
Gayet sevdiğinden Huseyin şahı
Kerbela'dır bugün meydana geldim

Yusuf adı da yine zeylin 97 numaralı parçasının sonundadır:

Efendim ismini andıkca hergâh
Ahıma dus olur bir ebri siyâh
Gevherî yâkup aldı bi iştibah
Billahi Yusufi ziba kendidir

(1) Tafsilât için: Milli Tetebbüler Mecmuası, sayı 1: «Türk edebiyatında âşık tarzının menşe ve tekâmülü» adlı makalemize müracaat.

2 — Müstekimzade, Bahri paşa'dan bahsederken : « Tanburî Âşık Ömer'in hem'asrı olan şair Gevherîi sahip mânî » tabiri ile onun şöhretini tasdik ediyor. Mamâfi, burada ki « Sahip mânî » tabirinden derhel bir takdir manası çıkarmak hususunda biraz ihtiyatlı davranmalıdır. Çünkü, müellif bununla Gevherî'nin « mânî » yani « manî » yazan bir mânici olduğunu da imâ etmek istemiş olabilir (1).

3 — Sünbülzade Vehbî « Sühan » redifli meşhur kasidesinde halk şairlerinden şirkâyet ederken, bilhassa Âşık Ömer ile Gevherî'yi zikreder :

İktifa eylediler mesleki Âşık Ömer'e
Aşku şevkile nice kafiye cuyayı sühan
Gevherî güftesine döndü bu günlerde medet
Gevheri nadirei lülüülâlâyı sühan
Kimi mânî kimisi vadii türkmânîde
Kara Oğlan kaya başısı yelellayı sühan(2)

4 — On dokuzuncu asır ricalinden Süleyman Faik efendi'nin meşhur mecmuasında (3) münderiç bir hikâye de, Gevherî'nin o devir edebî mahfillerinde hâlâ en mâruf sazşairi olarak tanındığını gösteriyor. Bu fıkrayı aynen naklediyorum :

Hekim başı Behçet efendi bir gün Çubuklu'ya gider. Bir takım bardaklar görür. Satın almak ister. lâkin çömleki onların bir hoca tarafından ısmarlandığını söyler ve târif eder. İzzet molla'nın o civarda oturduğunu bilen ve bu târifden hocanın İzzet molla olduğunu anlayan Behçet efendi derki:

— Ben sana bir şey yazıp vereyim. O bardakların üstüne yaz. Ve bu kıt'ayı yazup bırakır :

Sana nisbetle Gevherî şair
Şenfara ve Ferezdak olmuştur
İzzeta eski kırdığın camlar
Değişüp şimdi bardak olmuştur

Herif bu sözü tutar. Muahharen İzzet molla onları almağa gelince, kıt'ayı okur, hiddetlenir. İşi anlar. Gider, Behçet efendi'ye çıkarır. Behçet efendi bunu nereden anladığını sorar. İzzet molla derki :

— A birader, şimdi şeninle benden başka Şenfara'yı, Ferezdak'ı bilen kaldımı ya?

(1) « Mânî » hakkında tafsilât için « Tuyug » hakkındaki mekalemize bakınız : Türkiyat Mecmuası, C 2 . S 219 ve muteakıp .

(2) Sünbülzade Vehbî divanına müracaat : S 114

(3) Süleyman Faik efendi ve mecmuası hakkında : Türkiyat Mecmuası, C 1, S 35

5 — Eserini Sultan Mecit zamanında yazan "Tarihi Enderun", müellifi, enderun cündilerden Şakir Ağa'nın tekaüdünü anlattığı sırada, onun son zamanlarda saz çalmakla ve Gevherî şiirlerini okumakla vakit geçirdiğini zikrediyor (1).

6 — Ziya paşa, Harâbât mukaddimesi'nde, kendisinin çocukluğunda sazşairlerinin eserlerini ve bilhassa Gevherî'yi okuduğunu söylediği gibi (2), Emil tercemesi mukaddimesi'nde de lalasının Âşık Ömer ve Gevherî şiirlerinden bir takım parçaları ezber bildiğini, kendisinin de onları okumağa heves ederek hatta Âşık Ömer ve Gevherî'ye bir takım nazireler yazdığını kaydediyor (3).

İşte bütün bu kaydlar, Gevherî'nin - muasırı Âşık Ömer gibi - devamlı bir şöhrete mazhar olduğunu, XVIII - XIX uncu asırlar esnasında bu cins şiirin en büyük üstadlarından addedildiğini göstermektedir. O devirlere ait mecmualarda - hatta klasik şairlerin eserlerini muhtevî mecmualar arasında bile - daima eserlerine tesadüf edilmesi, bir takım sazşairlerinin ona nazireler yazmaları (4), Hüseyin Ayvansarayî'nin tertip ettiği müstezadlar

(1) Tarihi Enderun, S 291

(2) Ziya paşa Harâbât mukaddimesi'nde, çocukluğunda Aşık Kerem'i, Aşık Garib'i, Aşık Ömer'i okuduğunu, onlara nazireler söylediğini anlattıktan sonra, biraz daha büyüyüp eline klasik şairlerin divanları geçince artık onları bıraktığını ve Gevherî'nin artık nazarında ehemmiyeti kalmadığını söylüyor [Harâbât mukaddimesi, « sebebi tertibi harâbât » babında].

(3) « Bizim lalının eş'ara pek muhabbeti vardı; hatta kendinin yazısı güç okunur derecede imlasız olduğu halde, Aşık Ömer ve Gevherî asarından mahfuzu bulunan beytleri münasibetli münasibetsiz sıra getirüp okur ve ara sıra kendi de kıta ve gazel gibi şeyler nazmedüp içinde mevzun olanları da bulunurdu » [Emil mukaddimesin'den, Mecmuai Ebüzziya, C 1, S 422].

« Bir kaç gün gündeliğimden tasarruf edüp lala ile beraber gizlice sahhaflara gittik; bir âşık Ömer mecmuası aldık. Geceleri anın mütalaası ile meşgul olurdum. Pek az müddette lalının okuduğu ve yaptığı şiirlerin namevzun olanlarını temyiz etmeye ve hatta okuduğum âşık Ömer ve Gevherî eş'arından beyendiğim beyitlere nazireler bile söylemeye başladım » [aynı eser, Mecmuai Ebüzziya, C 1, S 457] -

(4) Sadettin Nüzhet bey'in eserinde 34 üncü sahifede münderiç bir manzume ile, Osman isminde diger bir sazşairinin — hususi kütüphanemizde Gevherî'nin bazı eserlerini de muhtevi bir mecmuada mukayyet— manzumesi arasında pek büyük bir tetabuk vardır. Osman, Gevherî'nin bâzı mısralarını hatta aynen almıştır. Acaba bu bir nazire değildir de, esasen Osman'a ait olan bu manzume, ağızdan ağza dolaşırken, Gevherî'ye mi isnat olundu? yoksa, manzume esasen Gevherî'ye ait iken Osman'a mı isnat edildi? Bu hususda kat'i bir şey söylenemez. Ağızdan ağza dolaşırken bu şiirlerin pek çok değiştiği mâlumdur. Gevherî'nin Sadettin Nüzhet bey tarafından neşredilen bir çok parçaları, bendeki mecmualarda onlardan çok farklı

mecmuasına sair bir çok klasik şairler arasında onun müstezadlarını da idhal etmesi, bunu teyit ediyor. Onun bir takım manzumelerinin XVIII-XIX uncu asır bestekârları tarafından bestelenmiş olması da bu hususda diğer bir delil teşkil edebilir :

Cânımı ne zîbâ gösterir   Çeşmi nerkisi şehlân seni
Nihali Tûbâ gösterir   Kaddi nahli bâlân seni

matla'lı semaîsi Tursunzade tarafından "Beyatî," mekâmında bestelenmiş olduğu gibi (Zeyil, 128 numara), Sadettin Nuzhet bey'in kitabında mukayyet (S 74) :

Yeter nazeyledin dilber   Ne buldun bu cefalarla
Beni öldürdün a kâfir   Mülukâne edalarla

matla'lı diğer bir semaî de Isfahan mekâmında ve devrirevan usulünde bestelenmiştir. Yalnız bestekârın adı mukayyet değildir. XVIII inci asrın sazşairlerinden Kâtibî'de Gevherî'nin "Ahu gözlüm senin hüsnün baharı," mısraı ile başlayan koşmasını (Sadettin Nüzhet, S 9) 1164 de istinsah etmiştir ki, bu da onun meslekdaşları arasındaki şöhretine bir delildir. Bu Kâtibî'nin XVII inci asrın meşhur sazşairlerinden ismi Evliya Çelebi tarafından da zikredilen Kâtibî olmadığını ilave edeyim.

---

olarak mukayyettir. Mâmafi, Gevherî'nin, kendinden sonra gelen sazşairleri üzerinde ki te'siri gayet sarihdir .

Mesela Kâtibî'nin :

Eğer görür isen gül yuzlû yâri
Selam it hatırın sor seher yeli
Bildir ahvalimi yarime bâri
Sevdiğim ne soyler gör seher yeli

Zira sen sabâsın esersin yakın
Dağıt kâkullerin zulfüne dukun
Rakipler yanında buluşma sakın
Tenhaca düşürde sor seher yeli

kit'alarıyla başlayan manzumesi, Gevherî'ye naziredir [S. Nüzhet, 27 numaralı parçaya].

Kâtiboğlu isminde bir şairin :

Çünkü güzel gönlüm alup gidersin
Hoşca tut yanında mihmânın olsun
Beni ferdalara salup gidersin
Unutma ahdeyle amanın olsun

kit'asıyla başlayan koşması da yine Gevherî'ye naziredir [S. Nüzhet, 39 numaralı parçaya]. XVIII-XIX uncu asır sazşairlerimizin eserlerinden daha bu gibi bir çok sarih misaller bulabiliriz .

Gevherî'nin eserleri son zamanlara kadar Çankırı havâlisinde büyük bir şöhret ve rağbet kazanmıştır: O havalide bu koşmalar "ey yar ey" nağmesiyle başlayan bir ahenkle okunduğu için, bu nağmelerle okunan bütün koşmalara da "Gevherî," namı verildiğini Tal'at bey eserinde kayd ediyor (1). Fakat, Sadettin Nüzhet bey, Anadolu'da Gevherî şiirlerinin halk arasında artık okunmadığını, yalnız bazı âşıkların onun bir kaç parça koşma ve semaîsini okuduklarını zikretmektedir (2). İşte bütün bu izahat. Gevherî'nin halk arasında nasıl büyük ve devamlı bir şöhrete malik olduğunu anlatıyor. Anadolu'da ve Rumeli'de asırlardan beri yetişen yüzlerce sazşairi arasında, şöhretini kuvvetle muhafaza eden ve eserlerini çok zaman okutmaya muvaffak olan bu san'atkârın bedîî şahsiyeti de şüphesiz ayrıca tedkika şayandır.

VI. Eserleri ve edebî şahsiyeti

Eserlerinde kendisini hemen daima sadece Gevherî, pek nadir olarak Âşık Gevherî (3), yahut, Kul Gevherî (4) diye zikreden şairin eserlerini başlıca iki kısma ayırarak tedkik edebiliriz: I — Millî hece vezniyle yazılmış parçalar ki, muhtelif mecmualarda bunlara "Koşma, türkü, türkmanî, tenis," namları altında tesadüf ederiz; II — Aruz vezniyle yazılmış divanlar ve müstezadlar. Bunlardan başka bir kısım da semaîler vardır ki, bunlar da aruzun "mefâilün mefâilün," cüzlerine yahut daha ziyade hece vezninin sekizlisine tekabül eder.

Gevherî, sair bâzı sazşairleri gibi ümmî bir adam değildi; divan kitabeti hizmetinde bulunması, azçok bir tahsili olduğuna kat'î delildir.

(1) Ahmet Tal'at, Halk şiirlerinin şekil ve nev'i, İstanbul 1928, S 48; Sadettin Nüzhet bey'in : "sazşairleri arasında birde Gevherî denilen muayyen bir beste olduğunu, Ermenaklı şair Rüştü bey söyledi" demesi de bunu teyit ediyor: Gevheri, S 9.

(2) Sadettin Nüzhet, Gevherî, S 6.

(3) Sadettin Nüzhet, S 18, 19.

(4) Sadettin Nüzhet, S 32. Şairlerin kendi isimlerine «Kul» sıfatını izafe etmelerine Anadolu'nun XIV üncü asır klasık şairlerinde çok tesadüf olunur. Muahharen bunu yalnız tekke şairlerinde ve sazşairlerinde görüyoruz; bu hususiyet Orta Asya Türk edebiyatında da göze çarpar [«İlk Mutasavvıflar» daki «kul» unvanlı şairlere bakınız].

Eserlerinde, bilhassa aruz ile yazdığı parçalarda, bu devir klasik kültürünün izlerine daima tesadüf olunur; bazı parçalarının vezin itibariyle sakat, kafiyece kusurlu görünmesi de, daima şaire ait bir kusur değildir; dillerde dolaşa dolaşa o manzumeler bir çok tahriflere uğramıştır. Emsali sazşairlerine nazaren Gevherî'nin böyle kuvvetlice bir edebî tahsile malik olması, eserine teknik itibariyle fazla bir kuvvet vermişse de, arasıra lisanının safvetini bozmağa da sebep olmuştur: Onun, hatta hece vezniyle yazılmış parçalarında bile gözümüze çarpan lüzumsuz Arap ve Acem kelimeleri, terkipleri, bir dereceye kadar da bunun neticesidir. Bir dereceye kadar diyoruz; çünkü, klasik edebiyatın te'siri altında, XVII inci asırdan başlayarak, sazşairlerinin eserlerinde de eski sadelik, tabiiîlik, bir kelime ile halk zevki unsurları azalmağa yüz tutmuştur. En ziyade şehir ve kasabalarda, ordu merkezlerinde büyük bir inkişaf gösteren bu cins edebiyatın böyle bir mecra tâkip etmesi, gayet tabii idi; Gevherî'de - tıbkı muasırı Âşık Ömer gibi - bu cereyana ittibâ mecburiyetinde kalmıştır. Esasen sazşairlerinin bilhassa XVII inci asırdan itibaren aruz vezni ile de eserler yazmağa başlamaları, yine bu cereyanın bir neticesidir (1). Gevherî'nin eserleri arasında epeyce tesadüf edilen "Divan,, lar, aruzun "fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün,, iyle yazılmış manzumelerdir ki, terennüm edilmeye mahsus olduğu için dördüncü mısraları daima birbiriyle mukaffadır; veya mükerredir. XV inci ve XVI inci asır klasik şairleri yine bestelenüp terennüm edilmek için bu tarzda manzumeler yazarlardı. XVII inci asırdan başlayarak, sazşairlerinin yazdıkları divanlar, işte onların te'siri altında ve onları taklinden yazılmıştır (2).

Gevherî'de klasik edebiyattan geçen mücerret mefhumların, basma kalıp mazmunların yanında, halk zevkine uygun ve cidden şairin ruhundan kopmuş güzel ve orijinal mecazlara, samimî duyulara da sık sık tesadüf olunur; bunlar bilhassa hece vezniyle yazılmış parçalar arasındadır. Meselâ bâzı manzumelerinde sevgilisini "Kaz,, a (Sadettin Nüzhet, S 36) yahut "Kuğu,, ya (Sadettin Nüzhet, S 44) benzetir; tâ "Divanı lüğatüttürk,, deki halk şiirlerimizden başlayarak bütün halk edebiyatımızda mevcut olan bu

(1) Bu hususda tafsilât için 1329—30 da İkdâm' da neşrettiğimiz « Sazşairleri » silsilesinin » Aşık tarzında aruz vezni » adlı sekizinci makalesine bakınız: 8 Mayıs 1330 nushasında ,

(2) Köprülüzade Fuat, Milli edebiyat cereyanının ilk mübeşşirleri, 1928, S 75

cins mecazlar, Gevherî'nin halk zevkine yabancı kalmadığını göstermektedir (1). onun :

Kuğum gitti viran kaldı gölleri
Söylermola efendimin dilleri
Balıktan mı aldın sen bu telleri
Ak kuguda böyle teller olur mu

yahut :

Sabahdan bizim pınara	İki gelin üç kız geldi
Birbirlerini kovarak	Sandım ki göle kaz geldi
Birisinin adı Tuti	Odur gözellerin tadı
Kim taradı kimler yudu	Zülûf gerdana az geldi

gibi sade , samimî. halk zevkine uygun parçalarıyla , meselâ :

Gayetle mailim lebi kandime
Şöyle Mansur'um ki ben efendime
Ağı ankebuttan özke kendime
Bize dâr olmaya dâr bulamadım

(1) Köprülüzade Fuat, Türk edebiyatı Tarihi, 1928 , S 89; Dördüncü Murad'ın bir varsagısında da sevgilinin kuğuya benzetildiği görülür [Hayat mecmuasının 40 ıncı sayısında ki mekalemize bakınız]. Bu asra ait olarak yine aynı tarzde muhtelif halk türkülerine tesadüf ettim .

Mesela «Eviç» mekâmından «devrirevan» üsuliyle bestelenmiş olan şu XVII inci asra ait türkü gibi:

Güzellikte tazelikte terlikte
Kuğusun hey güzel kgusun kugu
Ol mehcebin ile siminberlikte
kuğusun a nazlım kuğusun kuğu
Sen bir gonca gülsün yaprağın yeşil
Dola ak kolları boynumdan aşır
İsmi ni diyemem dilim dolaşır
Kuğusun a nazlım kuğusun kuğu
Güzellikte birsin iki değilsin
Olur olmazların hakkı değilsin
Ben de bildim bana bakı değilsin
Kuğusun a nazlım kuğusun kuğu
A sevdiğim kimler verdi öğüdü
Ben seni seveli gönlüm büyüdü
Seni benden gayrı sever yoğidi
Kuğusun bir tanem kuğusun kuğu

gibi klasik edebiyattan alınmış taklidî parçaları arasında, ne büyük bir fark vardır! Onun divanlarında, müstezadlarında bu taklit ve tasannû daha sarîh, daha acemice, daha tatsızdır. Gevherî'nin serhadlerde geçirdiği zamanlar, kendisini bir ordu şairi addettirebilecek (1) şeyler yazmasına sebep olmuştur: Eğre'de Ahmet Ağa'ya yazdığı mersiye'den başka, diğer şiirlerinde de Gazilere hitap eden bâzı parçalar (zeyl, 39), « yiğitlik » hakkında medhiyesi (Sadettin Nüzhet, 28), bir çok manzumelerindeki laubalî edâlar, « Be ! Bre ! » hitapları (2), sevgilisini kaleye benzetmesi (Sadettin Nüzhet, S 58), hep bu ordu hayatının neticeleridir. Ağızlarda dolaşa dolaşa muhtelif şekillere giren bu manzumelerin lisanî mahiyyeti hakkında da kat'î bir şey söylenemez: yalnız bunlarda - meselâ « mezar » manasına « sin » kelimesi gibi (3) - bir takım eski kelimelere (Sadettin Nüzhet, 8) ve bazı eski şekillere tesadüf olunuyor. Onun eserleri arasında yer ile gök arasında bir munazarayı ihtiva eden manzume de (zeyl, 1) mevzuu noktasından dikkate şayandır (4) .

Eserlerinde daima aşkdan, firkatten, gurbetten bahseden, sevgilisinden şikâyetlerde bulunan, inleyen, bâzı mütevekkil bâzı âsî fakat daima muztarip bir kalp taşıyan Gevherî ile, XVII inci asrın ilk nısfında yetişen ve zamanında çok büyük şöhret kazanan sazşairi Kuloğlu arasında oldukça büyük bir benzeyiş vardır. Ben, Gevherî üzerinde, bilhassa Kuloğlu'nun çok kuvvetli te'sirini görmekteyim (5). Daima bahtından şikâyeteden Gevherî,

---

(1) Serhadlerde yetişen bu ordu şairleri hakkında iyi bir fikir almak için « Tamşivarlı Gazi âşık Hasan » hakkında neşrettiğim mekaleye bakınız: Türk Yurdu, C 4, sayı 19. Temmuz 1926, 818-23.

(2) Buna mümasil şeylere daha XVI inci asır klasik şairlerinde de tesadüf ediyoruz: Milli edebiyat cereyanının ilk mübeşşirleri, S 72

(3) Bu kelimeye daha Selçukî devri şairlerinde tesadüf ediyoruz. Din tarihi itibariyle bu kelimenin muhtelif asırlarda delâlet ettiği mefhumları ayrıca bir makalemizde izah edeceğiz.

(4) Türk halk edebiyatının en eski mahsullerinde münazaralı şiirlere tesadüf edilmektedir. Bu hususda tafsilât için « Türk edebiyatının menşei » adlı makalemize bakınız: Milli Tetebbü'ler, sayı 4, S 73; Arap, Acem ve Türk edebiyatlarında münazara tarzı hakkındaki Bibliyografyayı öğrenmek için Hayat mecmuasında neşrettiğim « Deli Lütfî'nin mizahi bir risalesi » aldı mekaleye bakınız.

(5) Şimdiye kadar zamanımı ancak takribî bir surette tayin edebildiğim bu mühim sazşairi hakkında yeni bazı vesikalar elde ettim. Onlara istinaden Hayat'ın 132 inci sayısında bir mekale neşrettim. Asil ismî Süleyman olan bu şair, meşhur musahip Mustafa paşa'nın babasıdır [1097 de ölen bu şair vezir hakkında Silahdar Tarihi'ne ve Sicilli Osmanî'ye bakınız]. Kuloğlu, daha Dördüncü Murat zamanında şöhret kazanmağa başlamıştır.

kendi şairliğine mağrur olmakla beraber, şiirlerindeki güzelliği sevgililerinin sihri füsünuna atfedecek kadar da ince ve zariftir :

Gevherî'ye yar ol ey şivekârım
Tâ ki lezzet bula nazmım güftârım
Ehlidil olanlar görüp eş'ârim
Her sözü bir dürri yekta disünler

Gevherî'nin şiri gevherbârını
Dürrimeknun eden sen diğilmisin

Gevherî'nin âşık ve san'atkâr ruhunun daimî temevvüçlerini şiirlerinde daha yakından takip edebileceğimiz için, burada daha uzun tahlillere girişmeye ihtiyaç görmüyoruz. Yalnız Gevherî'nin san'atini - imkân mertebesinde objektif olarak - tahlil edince, onda başlıca şu unsurlara tesadüf ediyoruz : Hecaî eserlerinde daha ziyade halk edebiyatının ve halk zevkinin unsurları ki, bu hususda onu Kuloğlu'nun muakkibi addedebiliriz. Bilhassa aruz ile yazdığı parçalarda da klasik edebiyat unsurları ki, bu cihette de sair - muasırı olan sazşairleri gibi - Fuzulî'den müteessir olmuştur. İlk unsurun galip olduğu eserlerinde, Gevherî kendi âşık ve san'atkâr ruhunun hususiyetlerini ve yaşadığı devrin samimî hayatını, duygularını kuvvetle göstermeye muvaffak oluyor. Diğer eserleri ise, âdi bir taklit dercesini aşamıyor. Bu taklidî parçaların bedîî noktadan hiç ehemmiyeti olmadığını ve asıl Gevherî'yi diğer eins eserlerinde aramak iktiza ettiğini tasrihe lüzum yoktur sanıyoruz .

Koşmalar

1

Gök der ki ben şimşeklerim çakarım
Yüzünde olan benlerin sökerim

Yer der ki benden soğuk su akar
Yetmiş iki millet seyrana çıkar

Gök der ki sen kabahatin bilsene
Şu İblis laîne haber salsana

Yer der ki ben rahu doğru giderim
Derunumdan sana bir ah ederim

Bu Gevherî der ki geç maceradan
Yetmiş iki millet geçti aradan

Vaktine hazır ol kaddin bükerim
bakmazmısın üstündeki dühana

Yaz olunca türlü çiçekler kokar
Nazar kıl üstümde olan çemana

Yağan yağmurlardan ibret alsana
Varup küfür söyletmesün insana

Şimdiki halde garazını güderim
Bakmazmısın sen şu ahir zamana

Hakdır bizim cümlemizi yaradan
bir gün olur onlar da gelir dîvana

2

Bir kaşı hilâle meyletti gönül
Yanagi gülleri yabane değil

Gönül eğlencesi alınının mâhı
Rûyü ruhsarında hattı siyâhı

Rahmeyle âşıkâ ömrümün vâri
Hatadan hıfzetsin Cenabıbârı

Ey Gevherî kimdir vashna eren
Dermiş bizden evvel meyvesin deren

Bedir olmuş amma gene bir hoşca
Sehil solmuş amma gene bir hoşca

Nazü istignasın komanuş dahi
Henüz kelmiş amma gene bir hoşca

Haliya güzelsin çekme sen ârı
Yiğit olmuş amma gene bir hoşca

Öğünsün alemde zevkini süren
Sonu kalmış amma gene bir hoşca

3

Derdi derunuma ah eylemezdim
Yâre ehvalimi ben söylemezdim

Nedir tehevürün ey kemânebru
Koynuna girmegi etmezdim arzu

Sen ahdü peymanda eylesen karar
Ne kadı muhtesip ne hakim duyar

Gevherî yâr olan sever âşıkın
Kimetini biliridi sâdıkın

Dostumda zerrece himâyet olsa
Kendisinde sehhel nezâket olsa

Yoksa ağyardan mı çekersin kaygu
Eğer gönlümde sabra taket olsa

Nihanî iltifât eylesen hezar
Şemme kadar sende inayet olsa

Lutfeder ağlatmaz lutfâ lâyıkın
Eğer anda aklü firaset olsa

4

Hamdü lillâh geldi bahar eyyâmı
Zerrin kadeh bedest eyliyüp câmı

Sünbül sıra sıra olmuş dizilmiş
Nerkisin mestane çeşmi süzölmüş

Zülfi yardım alup bûyî anberbûy
Neylüfer hasretle etti azmi cûy

Miski rumî etti gülşende gulgul
Cümleye padişah oldu çünkü gül

Çiğdem zinet verdi ruyi cihâne
Sundu âşıklara birer peymâne

Morca benefşenin boynu üzölmüş
Şekayık azmedüp berrü yabane

Aninçün açılır giceyle şebbûy
Yasemin sarılup kaddi canâne

Gevher nisar oldu gördükçe bülbül
Karanfil kad çeküp durdu divâne

5

Bumu Beğler kalmışımıdır elimide
Nazîrin bulunmaz kadrin alemde

Gidi felek ömrüm sökerim demiş
Mansurumdur gelsün çekerim demiş

Kimisinin gönlü kaşları yayda
Dayim andelibin işi şeydada

Yar namesin badi saba getürdü
Yalvarı yakarı ahır götürdü

Varayım dostumun bâri semtine
Gideyim ömrümün vâri semtine

Hasret narıyle yakarım' demiş
Kurmuş ol zülfönün dâri semtine

Yoktur vefaları bulmadım fayda
Kırmızı güllerin hâri semtine

okuyup âşıklar aklın yetürdü
Miskin Gevherî'yi yâri semtine

6

Deli gönül yine nedir feryâdın
Cevrü cefa çekmek oldu mûtâdın

Sevelden sen saçı levlâyı dilber
Mevlâyı seversen hercayı dilber

Niçün yüz döndürdün sevdiğim bizden
Billah sultanım el çekmezem senden

Usandım çekmeden yârın cefâsın
Gevherî bulursun yârin vefâsın

Gel ahı kanuna uydur saz eyle
Kim dedi var sana keşfi raz eyle

Cefan unutturdu dünyayı dilber
Lutfun yoktur bâri cevrin az eyle

Ya kemlikmi gördün derdmendinden
Sen istesen bana yüzbin naz eyle

Acep sürermedim zevkü sefâsın
Hemen yalvarıgör çok niyaz eyle

7

Güzeller sultanı sahipkıranı
Gamzeler zabtetmiş cümle cihani

Altından arısın zülâlden duru
Gönlümün süruru gözümün nuru

Gevherî der yine gönlüm zarılan
Bin yaş yaşar sevdiğine sarılan

Âşıkı bendeder çeker kemende
Hükmünde Medine Mekke Yemen de

Sıfatta meleksin simada huri
Gelmemiştir mislin yakın zamande

Terkeyledim namusumu ârılan
Bin de yaşar leblerinden emende

8

Hoş geldin efendim şâhı levendim
Haşta düşmüş yatur bu tende canım

Çalinsun bozuklar, santurla, neyler
Garibin gönlünü dilberler eğler

Varmı garip Gevherî'yle elleşe
Felek pehlivandır çıktı güleşe

Lâli lebin deva imiş ecele
Söyleyin yârime gelsün acele

Kurulsun meclisler dolansun meyler
Bir gececik semtimizle gecele

Hemta olup karşusunda dilleşe
Korkarım ki ayağımdan o çecele

9

Güzelim ben sana mâil olalı
Ölünce severim itmem ferâget

Destan olmuşum ben diller içinde
Rüsvay olursam da eller içinde

Çok dîvan okudum medhini yazdım
Cihan bağı seyrân eyledim gezdim

Hasretinle urdum sineme taşı
Varup yaslanayım Hacı Bektâşı

Der Gevherî çekme yok yere emek
Cenabı hazrete geçmezse dilek

Sana meyledeli cihandan bezdim
Gönül seni sevdi güller içinde

Yoluna terkettim can ile başı
Abdalm olayım çullar içinde

Murat üzre dönmez bu çarhıfelek
Bencileyin olmaz kullar içinde

10

Bâdisaba yâre bizden selâm et
Yokla zamirini fethi kelâm et

Dost bize lutfile nazar etmezmi
Ah ile zarımdan hazer etmezmi

Müşâkım görmeye o çeşmi mesti
Darılmışmı bana gor nedir irasdi

Periçan eyledi beni intizar
Gevherî bendesin anmazmı ol yâr

Mübarek hatırın sor süal eyle
Bana varmı meyli gor sual eyle

İsmim hâtırına giizer etmezmi
Başımçün 'olsun var siial eyle

Haylı demdir bizden selâmı kesdi
Halvethânesine gir siial eyle

Haber ver ey saba kandedir dildar
Biraz hnzurunda dur süal eyle

11

Bâdisaba efendime gidersen
Sevap kazanırsın hizmet edersen

Ardımdaki karlı dağlar diyesin
Derundan ah idiip ağlar diyesin

Selâmımı dondan dona değşürme
Gül cemâlin gorup kendin şaşırma

Gevherî bir nâme verdi bådile
Latfeylesün ironuqmasun yadile

Ol güneş yüzlüye var selâm eyle
Aman karşısında dur selâm eyle

Çeşmim yaşı her dem çağlar diyesin
Benimçün hatırın sör selâm eyle

Varub bir nâdan eline düşürme
Aklını başına der selâm eyle

Gönderdi sana elinden dad ile
Kâmil olsun anı gor selâm eyle

12

Hasta oldum şu yerlerde yatırım
Hoş geldin tabibim şahı hûbanım

Varın söylen yâre gelsün acele
Lâli lebin derman imiş ecele

Seninçün kurulsun meclisi meyler
Bu hasta gönlümü ya kimler eğler

Sakî doldur getir zehir tasını
Üzerine okuyagör Yasin'i

Gevherî'yle kim yar gele elleşe
Felek pehlivanı gelmiş güleşe

Çalinsun tanbular, bozuklar, neyler
Gel bu gece bu yerlerde gecele

Sen tutagör ben garibin yasını
Ezberinde yoksa kuzum hecele

Bulunurmu hemta gele dilleşe
Korkarım ki ayağımı o çele[*]

13

Cemalin îdine teşrife geldim
Sana iştiyakım târife geldim.

Busi lebin vakti şebi Kadr olmuş
Ebruların tugra yüzün bedrolmuş

Gel yeter gezdirdin beni biçare
Şefkat mahallidir âşıkı zâre

Gevherî îdolsun durdukea dünya
Tekabbelâllahe minküm ve minna

Merhaba sultanım eyyamı şerif
Gel derde dermanım eyyamı şerif

Kadire ermeğe acep gadrolmuş
Ey mahı tâbanım eyyamı şerif

Derdi hesretinle oldum âvâre
Gel ey kerem kânım eyyamı şerif

Cümle amaline ergörsün mevlâ
Der Gevherî canım eyyamı şerif

14

Sallanı Sallanı gelür gülşenden
Hüsnüne bakmağa gözler kamaşır

Yeşil ördek gibi boynun eğmeli
Topuğu halhallı göğsü düğmeli

Acep Gevherî'ye kahretti felek
Gördüm bağdan gelür bir hüsnî melek

Başına bağlamış lâle maşallah
Yüzündeki çifte hâle maşallah

Gayet hup dilbeldir her dem ögmeli
Uzun boylu selvi dâle maşallah

Gam mihnet komayor bir saat gülek
Elindeki deste güle maşallak

15

Yine cûşa geldi ummanı aşkın
Kurdu otağını sultanı aşkım

Sermestim o yarın tutî dilinden
Nazü şîve ile gonca gölünden

Tâzelendi derdim nevbahar geldi
Dil mülküne yeni şehriyar geldi

Ölünce ayrılmam aşkı yoluddan
Bülbül armağanı ahü zar geldi

[*] 8 numaralı parçadan epeyce farklıdır.

Derdi derunumu eylesem takrir
Yari buseylemişrakibi hinzir

Bülbül olup bağı firkatte ötdüm
Dilberler adına bir kur'a atdım

Der Gevherî bıkdım cevrü cefadan
Feragat ederim ol bivefadan

16

Müştâk idi âlem yüzün görmeye
Bizzat payıtahta yüzün sürmeye

Fahri âli Cengiz Hanı mükerrem
Çıktı istikbâle sadrı muazzam

Kahraman bakışlı Neriman siret
Kılmakta tedbiri def'i mazarrat

Acep yüzü nurlu piri mübarek
Tirü kemanından işbu anedek

Huda nusret verse islâm askeri
Sene bin yüz tarihinde Gevherî

17

Hakipaye yüzüm sümeye geldim
Bahanesiz güzel tek seni buldum

Andelibim ruhlarının gülüne
Sencileyin bir cânânın yoluna

Açılmış yanağın güllere nisbet
Hayat verir lebin ballara nisbet

Der Gevherî böyle hüsnü zibâyı
Bir güzelde görmedim bu simâyı

Ne tâbir olunur ve ne hod tahrir
Bize bir kaç çürük ayva nar geldi

Hercayi dilberin ahdini gütdüm
Herbârı bahtıma cefakâr geldi

Bir eser görmedim zevku sefadan
Adnlara nisbet bize ar geldi

İzzet ile Hanı âlişan geldi
Tahtı devlet ile kâmıran geldi

Mehabette Ali sehada Hâtêm
İzzü ikbâl ile hem'inan geldi

Gelince cihana doldu meserret
Dameni himmete dermiyan geldi

Omrünü mezit ede hak tebarek
Adudan nidayı el'aman geldi

Ursalar düşmana tigü teberi
Padişaha Selim Giray Han geldi

Melekmidir yoksa aslın ey peri
Kaçma benden nazlı yarım gel beri

Zenbur oldum leblerinin bahına
Gam değildir feda edersem seri

Zevk edelim senle ellere nisbet
Haset çeksün cânân bize her biri

Gün yüzün mateder şemsile ayı
Ne denli medhetsen seza her yeri

18

Azmi rah eyledim elvedâ seni
Bitirdim kendimi Mecnuna döndüm

Bilmem şu feleğe neyledim nittim
Gel iriş sevdiğim işte ben gittim

Fırakına takat getirmek muhâl
Gel eyle hatırım bir kerre süal

Taliim ezelden çün oldu magbun
Fırakına yandı bu dili zebun

Gevherî der daldım bu gam bahrına
Azmeyleyüp gelsün cayı vashına

Muhelif yere saldı ruzigâr beni
Koma narı firkatte efendim beni

Gam zehrini sundu bana nûşettim
Koma narı firkatte efendim beni

Kalmadı kulunda zerrece mecal
Koma narı firkatte efendim beni

Müsait olmazsa bu çarhı gerdun
Koma narı firkatte efendim beni

Tahammül kalmadı dostun kahrına
Koma narı firkatte efendim beni

19

Bir mestane bakışlı kaşı cellat
Bir Leylâ gülüşlü kameti şimşat

Aksine döndüde devri zemâne
Çekti tığını kasteyledi cânê

Bir demde yâr ile sürmedim sefa
Bir kes rahmeyleyüp etmedi vefa

Gevherî kılarım âhile zârı
Gönlüm eylencesi ömrümün vâri

Divane gönlümü aldıda gitti
Beni böyle Mecnun kıldıda gitti

Bilmem neyledim ol kaşı kemâne
Gözlerim kan ile dolduda gitti

Hemdemim oldu hep cevrile cefa
Sevdiğim hercayi olduda gitti

Sînemde şerhalar unulsa bâri
Bir lahza durmadı geldide gitti

20

Haylı demdir intizârın çekerim
Gözlerimden kanlı yaşlar dökerim

Derunî derdini bilirim deyu
Ahdeman eyledi gelürüm deyu

Cevrile bağrımı doldurmuş idi
Âlile gönlümü aldırılmış idi

Ol cenanım bize geldide gitti
Çeşmimin yaşını sildide gitti

Derdinin dermanın kılurum deyu
Beni ferdalara saldıda gitti

Aşk ile sinemi deldirmiş idi
Olanca aklımı aldıda gitti

Gevherî geçermi yârime dilek
Bilmem hûrimidir yohise melek

Haylı demdir bir civanı severim
Vashna ermeği candan dilerim

Ansızın tutuldum zülfü bâğına
Bülbülüm nazlının hüsnü bağına

Perişânım ol yâr aklım alalı
Mihnet köşesinde hasta kalalı

Gavvas olup bahri aşkı boylayup
Dost ile tenhada işret eyleyüp

Gevherî der yârın kaşı kemandır
Hasret ile halim gayet yamandır

Bunca zamanlardır melil gezerim
Ayaklar altında zelil gezerim

Bekleyenler elbet lutfun sayesinde
Dağidup ömrümün hep sermayesin

Bir sahip keremsin nazarın kimya
Nice düşmüşleri edersin ihya

Gevherî duacı haşredek sana
Bir öksüz kulunum şefkat et bana

Feğan eylemesün yok yere bülbül
Kimetini kendi ne bilsün gönül

Kimetini bilmez her ehli diller
Hünerler gösterir nice meseller

Nazirin görmemiş bu çarhifelek

21

Bir gez vefâsını görmedim gitti
Servi kâmetini sarmadım gitti

Merhamet etmedi sinem dâğına
Gonça güllerini dermedim gitti

Aşkına bel bağlayup kul olalı
Bu dil yâresini sarmadım gitti

Eller ile hasbuhalim söyleyüp
Cihanın sefasın sürmedim gitti

Namurat gezerim hayli zamandır
Murat maksûduma ermedim gitti

22

Lutfeyle efendim eyle şad beni
Toprakdan kaldır eyle abad beni

Buldular cihanda izzet payesin
Korkarım kenara sürer bâd beni

Lutfun nihayetsiz ihsanın derya
Bana da nazar kıl eyle yâd beni

Senin bir nazarın yetişür ana
Eyle murad üzre bermurad beni

23

Bülbül bilür elbete gül kimetini
Gönül veren bilür dil kimetini

Dillerde söylenür ehli hünerler
Meseller ne bilür lâl kimetini

Kimetini bilmem ben dahi kendim
Efendim sultanım hem bîmenendim

Kimeti bulunmaz her fende mâhir
Zâhiren kendisi dürrü cevâhir

24

Sorsa yar derdimi bilse halimi
Bildirse cürmümü çekse bıçağın

Yar güzeldir bulamanım yahsın
Bahamı bulmazsa azat eylesün

Gevherî der benim meylim sendedir
Bende suç yok hep kabahat sendedir

Kendimi kul ettim var bir efendim
Bîmenendim bilür kul kimetini

Mehareti çoktur gün gibi zâhir
Cevherin Gevherî bil kimetini

Tenhada çıkarsa yâr yüze meni
Nesimî tek tutup yar yüze meni

Avcı isen maral geldi alasın
Vermesün doksana yar yüze meni

Sende incü sende gevher sendedir
Cevrile çıkardın yar yüze meni

25

Görüp cemâlini âşık olduğum
Uğruna serimi feda kıldığım

Bu güzellik bakî kalmaz sevdiğim
İyilerden kemlik gelmez sevdiğim

İltifat etmeğe gelsen yanıma
Bed dua alırsın girme kanıma

Gevherî der dilber öğüt tutmazmı
Kara bağrım hun ettiği yetmezmi

Hakkı bir bilürsen ağlatma beni
Hakkı bir bilürsen ağlatma beni

Âşıkın ağladan gülmez sevdiğim
Hakkı bir bilürsen ağlatma beni

Müddeîler sitem eder canıma
Hakkı bir bilürsen ağlatma beni

Âşıkın dediği yola gitmezmi
Hakkı bir bilürsen ağlatma beni

26

İrişmiş hubluğun kemalin bulmuş
Cennet bahçesinde perverde olmuş

Bahseder kametin servi dalile
Bulunmaz behanen kilükal ile

Servikamet ince miyansın Alî
Açılmış bir gonca fidansın Alî

Neden teşne olmuş lebin bal ile
Billahi şartınca cıvansın Alî

Karadir kaşların çeşmi fettanın
Aradım cihanı yoktur akranın

Gevherî aşkınla yazdı bir nâme
Nice mümkün vasfın eylemek hâme

Bir görüşde aklın alur insanın
Mümtâzı hûbanı cihansın Alî

İrsal etmek için sen kaşı lâme
Bulunmaz bir genci nihansın Alî

27

Çünkü terk eyledin efendim beni
Gerçi çoktur şimdi sevenler seni

Bu derdilen eğer ölürsem canım
Cemâline mağrur olma sultanım

Kâmil olan dostun hatırın güder
Ağyar hatırını yıksa hazzeder

Neylerim cihanın bu harap dârın
Disünler terketmiş Gevherî yârın

Ben gideyim sen rakible ol indi
Heyhat bencileyin bir kul bul indi

Kiyamette senden alırım kanım
Mâhitabdır bir gez doğdu tolundı

Muhabbet yolunda eylemez keder
Ben efendim dedim küsdü alındı

Rakîbe bahşettim ömrümün vârin
Elvedâ sen amelinle kal indi

28

Ben bir güzel gördüm bu gün âlemde
Şaşırdım kendimi gördüğüm demde

Eşkiya kiyâfet şuh levendane
Süzülmüş gözleri olmuş mestane

Gamzei celladı teşne kanıma
Bir mübtelâ dahi geldi yanıma

Bu Gevherî geldi sana niyaza
Ömrumde görmedim böyle bir taze

Güller gibi gülzar idi durağı
Gerdana dökülmüş şahın saçağı

Zincirli bıçağı takmış miyane
Kızarmış gül gibi olmuş yanağı

Hançeri uryanın koysam canıma
Dedim ey biçare dahi aşağı

Tahammül eylemez bu cevri naza
Dilerim ağzıma olsun dudağı

29

Çarhın siteminden gönlüm sınıktır
Rakipler elinden bağrım yanıktır

Meded bize sınık gönül sarıcı
Meded bize sınık gönül sarıcı

Pek zârımdan işbu sinem haraptır
Biçarê göldürmek azim asvaptır

Kırmızılar giyüp kaneyler kani
Bulmadım bir yârı mürüvvet kânî

Diyârı gurbette düşmüşüm garip
Gevherî'ye Yarab sen eyle nasip

30

Ben âşıkım deyu laf urma bülbül
Nazedüp açılmaz dersin gonca gül

Ruzü şep ahedüp derûnu dilden
Bir Yusufcemâlin aldırup elden

Sengi târı âdâ ile kaddin dâl
Âlâ ve ednâya sâyeveş pâmâl

Gevherî der behey bülbülü şeydâ
Ben gibi âşıkı mecnunu rüsvâ

31

Ey tabîbi cânım beni mi buldun
Nedir bu aczin bizden acep noldun

Güler yüzün görmek için gelürüm
Benden bizarlığın çokdan bilürüm

Benden yey bin kulun var divanında
Ne var adem değilsem yanında

Gevherî'ye ayâ bu gazap neden
Mübârek hatırın süal etmeden

32

Kime dâdedeyim senin elinden
Yandı bu vücûdüm hicran elinden

Âşıklık çekmişim ciğer kebaptır
Medet bize sınık gönül sarıcı

Terahhüm eylemez canımın canı
Medet bize sınık gönül sarıcı

Ne bir türlü em buldum ne bir tabip
Medet bize sınık gönül sarıcı

Hayranü sergerdan olduğun var mı
Hiç mâili insan olduğun var mı

Füzun olup eşkim hasretle selden
Yâkup gibi giryan olduğun var mı

Bir yanadan felek eder yüzbin âl
Daim hâke yeksan olduğun var mı

Bu haletler bizde mevcut serapâ
Dil gibi lâmekân olduğun var mı

Kulların içinde bimâr edecek
Yüzbin hastan mı var timâr edecek

Çünkü hazzetmezsin fârig olurum
Ne var sen halk içre izhâr edecek

Bir gedâ çok mudur âsitânında
Dögüp sögüp hatır efkâr edecek

Yoksa kim yasak mı var bir kimseden
Ne var bizi böyle âzâr edecek

Sevdiğimden ayrı düşürdün felek
Kebap edüp bağrım pişürdün felek

Bir hercayi yâre meftûn eyledin
Düşürdün çöllere Mecnûn eyledin

Teslim olup rıza verdim kazâyâ
Düşürdün zevrakım bahrı belâyâ

Mihnet ile çektim çok germü serdi
Rahı muhabbette mihnetle derdi

Yıkın hatırımı mahzûn eyledin
Aklımı başımdan şaşurdun felek

Umûrumu ismarladım hudâyâ
Aşk dalgasın başdan aşurdun felek

Arayup bulmadım Ğevherî ferdi
Cem'edüp başıma üşürdün felek

33

Ey perî cihana sen gibi dilber
lâ'lin gibi Lokman tiryakı ekber

Cefaya başladı kaddi mevzûnum
Böyle giderse bu çeşmi pürhûnum

Ey âlemi hüsnün sahip kırânı
Öldürmezsen kendi elinle anı

Bunca dem akarken gözümde yaşlar
Ahdine durmadı ol perî peyker

Cevherî güzeller gitti yabana
Bu cihana benim gibi merdâne

Ne geldi ne gelir ne gelse gerek
Ne buldu ne bulur ne bulsa gerek

Ta arşadek çıktı ahı derûnum
Ne güldü ne güler ne gülse gerek

Öldür kelb rakîbi verme emânı
Ne öldü ne ölür ne ölse gerek

Vaid etmiş iken silmeğe dilber
Ne sildi ne siler ne silse gerek

Lâle gibi çıktı ol meh meydana
Ne geldi ne gelir ne gelse gerek

34

Neyledik ki felek acep biz sana
Günci felâkette mahzun daima

Derdü gamda gönül türlü sitemde
Keştii firkatte girdabı gamda

Medeteyle Yareb medeteyle sen
Ne ahibba ne dost ne bir kimseden

Merhamet etmezse adil hanımız
Namuratlık aldı geldi yanımız

Devrânında abâd olmadık kaldık
Kaldık gittik dilşad olmadık kaldık

Adular hürrem mübtelâ elemde
Esir olduk azad olmadık kaldık

Derdi veren sensin derman veren sen
Mültemisi imdad olmadık kaldık

Ah ederek bir gün çıkar canımız
Ğevherî ah berbad olmadık kaldık

35

Sevdiğim şâdolup gönlün açılsın
Üstüne envaı nesim saçılsın

Zerrin kadêh sünbül açıldı yeni
Şitâ iklîmini fethettim deyi

Benefşe haymeler kurmuş her kiyâh
Sanki alay kurmuş bir alay sipâh

Şeyda bülbül durmaz eyler feğanlar
Cümle yeşil giymiş tâze fidanlar

Gevherî'ye istigna etme canım
Sensiz cefadayım mehi tabânım

Çık teferrüc eyle sebzezâra bak
Sâna muntazırdır gül'izâra bak

Kalkdı hurûç etti gülşenin beyi
Donanma eylemiş nevbahâra bak

Çiçekler aybını görmeye nagâh
Sahra zerrin olmuş lâlezâre bak

Safalar kesbeder sağ olan canlar
Şiveler arzeder ruzigâra bak

Göster endamını servi revânım
Derûnumda olan intizâra bak

36

Herbâr sevdiceğim giyer eğnine
Hup yaraşır anın ol mah yüzüne

Değme bir kimseye eğmez başını
Üç nesneye şebîh gördüm kaşını

Âşıkı olalı terki ârettim
Yolunda giymeği ihtiyâr ettim

Gevherî der âşık olan etmez âr
Mahşer günü üç nesneden korkum var

Biri yeşil biri siyah biri al
Biri keysu biri sünbül biri hâl

Hudâm uzun ede anın yaşını
Biri hilâl biri keman biri dal

Hayalin gözde dilde nigâr ettim
Biri aba biri çuldur biri şal

Tut yüzünü hakka hudâyâ^o yalvar
Biri sırat biri mîzan bir sual

37

Yârimin seyrettim hüsnü bağı
Gördüm mah yüzünde çifte benini

Yâri تنها bulup yiyup içmedim
Yiyup içup ak göğsünü açmadım

Yâr için hasretin çektim çoğunu
Emdirmeyor şekerli dudagını

Destursuz gelene değmeli değil
Hilâldir kaşları eğmeli değil

Bu âne gelince öpüp koçmadım
Beni öldürmeli döğmeli değil

Arttı yüreğimde eritti yağın
Yazıktır kıyamam söğmeli değil

Melâmet etmeniz âşıklar beni
Gevherî der ol nâzik simbedeni

38

Ey dil mubârekî türlü belalar
Karalar giysün cümle mübtelâlar

Acep cürmüm nedir bilmem nişledim
Türlü nağmelerle medhin eyledim

Efsun mu ettiler ol yare noldu
Bahtımdan mı yoksa tenbih mi oldu

Yine aksine döndü bu carhı felek
Medet dostlar medet eyleyin dilek

Gevherî der bilmem kim oldu gammaz
Bâri kendim varup eyleyim niyaz

39

Açılsun seherde goncagül gibi
Cönlüm perişandır şol sünbül gibi

Reddeyle kâkülün ruyün seçilsün
Âlem bahar olsun gönlüm açılsun

Sevinür daima kelb rakiplerin
Nagmeye başlasun andeliplerin

Hak ruzî kilsun cümle umûrun
Cemalin kemalin zevkü sürûrun

Yoluna koymuşam bu canî seri
Bazârı aşkıda der bu Gevherî

40

Ne nihan edersin benden yüzünü
Hak aşkına olsun göster yüzünü

Ugruna komuşam can ile teni
Çözölmüş ak göğsü düğmeli değil

Küstü dilber âyâ nice olur hal
Küstü dilber âyâ nice olur hal

Ne hatalar ettim kem mi söyledim
Küstü dilber âyâ nice olur hal

Yoksa bir kaç tâze âşık mı buldu
Küstü dilber âyâ nice olur hal

Bizden yüz çevirdi gül yüzlü melek
Küstü dilber âyâ nice olur hal

Nedir bu istigna ne bu kadar naz
Küstü dilber âyâ nice olur bal

Hatırım şadolsun gel efendim gel
Gamdandan azad olsun gel efendim gel

Kırmızı gül ruhdan meyler içilsün
Cihan abâd olsun gel efendim gel

Yine giryân oldu bu gariplerin
Güller handân olsun gel efendim gel

Günbegün berkursun yüzünde nûrun
Ömrün ziyadolsun gel efendim gel

Senin meftunundur insü cin peri
Kulun müzdad olsun gel efendim gel

Hasretinle hâlim yaman oldu gel
Görmedim cemâlin zaman oldu gel

Bülbülüm hâra öğrattım gülümü
El kahrından doğrultmam belimi

Gözlerimin yaşı deryâya akar
Ah ettikce arşa tütünüm çıkar

Âşık olanların korkmaz ölümünden
Gevherî çıkıyor canım tenimden

41

Kıyamet kopunca severim seni
Gurbet ele gidüp unutma beni

Mürği dil ne acep neva eyledi
Ayrılık dellahî nida eyledi

Yoluna koymuşum can ile teni
Lutfunla şadeyle ağlatma beni

Gevherî der yoktur tenimde tâkat
Gel yetiş kalmasun ruzi kiyâmet

Neye sunsam erıştirmem elimi
Büküldü bu kaddim keman oldu gel

Hicran ateşleri bağrımı yakar
Seyret dağlar başı duman oldu gel

Gecemi hiç fark edemem günümünden
Bizim kavoşmamız güman oldu gel

Hastayım derdimin dermânî tez gel
Eğlenme cânımın canânî tez gel

Bağda bülbül kesbi heva eyledi
Geçmeden muhabbet devrânî tez gel

İnkâr etmem gözüm severim seni
Dil mülkünün ruhu revânî tez gel

Varmıdır haberin ey servikâmet
Var ise göğsünün îmânî tez gel

42

Safâ geldin safâ dostun bağından
Muattar olmuş senin gül yanağından

Buy alup gelursun miskü anberden
Nümune mi arzetti kadi dilberden

Gevherî gayrıdan etti feragat
Eger sorarise eyle hikâyet

Cana bin safâlar verdin karanfil
Var ise yüzünü sürdün karanfil

Onunuçün çıkardı bu canü tenden
Sînemize dağlar ördün karanfil

Anın meftunudur şimdi begâyet
İşte ahvalimi gördün karanfil

43

Şunda bir güzele gönül düşürdüm
Aşkın deryasını boydan aşırđım

Dilber senin ile yinüp içmedim
Fırsat elde iken belin kocmadım

Öpmeli koçmalı değmeli değil
Karadır gözleri sürmeli değil

Yiyüp içüp ak göğsünü açmadım
Beni öldürmeli döğmeli değil

Dilber harâmi olup yola durmuşsun
Kuzum bugün al hâreler giymişsin

Gevherî der yola durur varırlar
Çok güzeller gördüm zekât verirler

Cellat olup cana başa kıymışsın
Göğsü sıra sıra düğmeli değil

Adam öldürürler kana girerler
Zekâtsiz dilberi sevmeli değil

44

Ah elinden zülfü kemendim benim
Neyleyim nişleyim unulmaz derdim

Gamdan hasâr olup meskenim yurdum
Bir değil beş değil on değil derdim

Acep gâfil midir gelürmü Leylâ
Çok tuz ekmek yedik gel helâl eyle

Gevherî kulundur haftadaa yda
Başım yasdıkdadır gözlerim yolda

Müjen urdu sinem yaralandı gel
Dilber gam başımdan aralandı gel

Okurum yazarım dinlenmez virdim
Gam yükün yüklenmiş sıralandı gel

Bu gam bu kasavet kalur mu böyle
Yaralar uç verdi aralandı gel

Sevüp ayrılması vermiyor fayda
Gözümün beyazı karalandı gel

45

Ol mah cemâlini görmiyeliden
Visalin îdine ermiyeliden

Bülbül gibi fegan eyleyüp şöyle
Engüştü berdehan eyleyüp şöyle

Geçti ömrüm benim ahüzâr ile
Ağazâdem sana intizârile

Senden ayrılalı ruhları âlım
Eğer sorar isen şimdilik hâlim

Neden meyleydin o yana bilmem
Bu hâbı mihnetten uyana bilmem

Nazar eyle hâki zulmette kaldım
Hayıf bana günci firkatte kaldım

Dilde râzım nihan eyleyüp şöyle
Valihü mest olup hayrette kaldım

Yanar bu vücûdüm herbar nârile
Anca gün kûşei gurbette kaldım

Mecnuna dönmüştür hemen misâlim
Bir acep vaveylâ hasrette kaldım

Neden bu ateşe o yana bilmem
Gevherî ne olmaz gaflette kaldım

46

Ne kaçarsın benden ceyran kuzusu
Seni sevmek imiş alnım yazısı

Kaçma benden ben yad avcı değilim
Kaçma benden ben yad avcı değilim

Mecliste sevdiğim 'sînen açarsın
Nazlı yârim niçin benden kaçarsın

Mecnun gibi dolanacak dağım yok
Duzağım vok avlayacak ağım yok

Ėevherî-kulunum şunda gezerim
Kâkülün telîne inci dizerim

Ağyârın elinden bâde içersin
Kaçma benden ben yad avcı değilim

Bülbül gibi şakiyacak bağım yok
Kaçma benden ben yad avcı değilim

Altun kalem ile tarih yazarım
Kaçma benden ben yad avcı değilim

47

Sen şahicîhâna oldum üftâde
Merhamet eyle bu dili naşâde

Tutiye ders verir güftârın dilin
Beni bülbül edüp ruhunda gülün

Kavsi Rüstem olmuş ebru kemânın
Bîbedeldir güzel hokka dehânın

Ėevherî görelden sen yüzü mâhı
Ėayet sevdiğimden Hüseyin şâhı

Kulunum sultana fermâna geldim
Mürüvvet kânısın ihsâna geldim

Kâmetin tûbâdır naziktir belin
Aşkın ateşine pervâne geldim

Lâ'le dönmüş lebin, dürre dendânın
Hüdânın sun'unu seyrâna geldim

Divanedir aşkın ile billâhi
Kerbelâdır bu gün meydâna geldim

48

Ben bir âfet gördüm tutmuş âlemi
Elin öpüp arzedeyim hâlimi

Nicolmasun gönül ana üftâde
Dirlik istemezdim darıdünyâde

Ėevherî'nin anda akli hayâli
Neylerdim eihanda mâlü menâli

Huri midir nedir aslı bileydin
Tenha yerde bir gez anı bulaydın

Huri kendisidir ya melekzâde
Selam verüp selâmını alaydın

Geçirmez gönlünden fikri visâli
Böyle bir civâna malik olaydın

49

Yüz süreyim hâkipâyine yârın
Niyâza gelmiştir âşıkı zârın

Lutfeyle bendene vakti şefkattir
Çeşmi hasretinden nice müddettir

Aman hey kaşları keman diyeyim
Uyan mesti nâzım uyan diyeyim

Sana düşen uşşâka merhamettir
Revân oldu eşki umman diyeyim

Yeter cevreyledin efendim bana
Beni geçtiler mi sultânım sana

Bunca dem esîrim ben firaşında
Ağlatma âşıkı bu genç yaşında

Gevherî hicrinle ölmedi hergâh
Varise günâhım elhükümü lillah

Hâlim pek mükedder firkatten yâna
Bühtan itti bana nâdan diyeyim

Yok mudur bu sevda senin başında
Ziyandır gamzesi fenttan diyeyin

Bâri kendin öldür razıyım billah
Hemen öldör virme eman diyeyim

50

Ğörüp cemâlini divâne oldum
Cemâlin şem'ine pervâne oldum

Ruzüşep kılarım ahıla zârı
Bu benim zahmıma eyle timarı

Yolunda ölürsem çekmezem elem
Sırrım faşeyleyüp kimseye demem

Bir kâmeti serve olmuşum mecnun
Gevherî kulunu eyleme mahzun

Beni divane etti sevda efendim
Aşkınla yanarım hâlâ efendim

Nazar kıl bendene ömrümün vârı
Sensin her dertliye deva efendim

Dost yoluna ölmekmola bana gam
Ğelmedin lutfeyle bana efendim

Ğörmedim sen gibi bir kaddi mevzun
Râzı olmaz buna hudâ efendim

51

Elâ gözlüm geçer hubluğun çağı
Deldi bağrımı şol gamzenin tiği

Ahım direk direk çıktı göklere
Efgânım iriştı yine dağlara

Ah ittikçe karlı dağlar ağlaşır
Herkes varup murâdine irişür

Hudâyı seversen doğrusun söyle
Gevherî kulunu müşerref eyle

İnan bu sözüme inan sevdiğim
Hilal kaşın olmuş keman sevdiğim

Şeyda bülbül göçeyledi bağlara
Düstu bu serime duman sevdiğim

Ya hasret hasrete nice kavuşur
Senin bu zulmünden aman sevdiğim

Eğletir mi güzel âşıkı böyle
Yok mudur göğsünde îman sevdiğim

52

Muhabbet arzettim gül yüzlü dosta
Mihnet göşesinde yatarım hasta

Lutfedüp selâmım alır mı bilmem
Mevlam ona insaf verir mi bilmem

Benden selam olsun ol nazlı dosta
Nâmemi alıcak lutfile deste

Beni mecnun etti aşkın sâkisi
Derdimin dermânı cennet kuğusu

Gevherî der hâlâ bilmezem noldum
Merhamet et güzel işte ben öldüm

53

Değmen benim yaşlı gamlı gönlüme
Beni felek itti yârimden irak

Diyarı gurbetin derdü mihnetin
Tâze bildim ben de yârin kîmetin

Umudumu ben mevlâyâ bağlarım
Gevherî dir gece gündüz ağlarım

54

Ferağat ideyim bîvefâ senden
Çünkü yüzçevirdin sevdiğim benden

Bana yeydir derde âşina olmak
Sen gibi nâdâna müptelâ olmak

Kalmışım subhadek gözüm yummaktan
Bize zulmedenler dilerim haktan

Ne tabîbim olup eyledin çâre
Dilerim duşolup bir cefâkâra

Gam değil her kişi ettiğin bulur
Âşika merhamet böyle mi olur

Yanına gelürsem idersin âzâr
Gevherî gam yeme bulursun bir yâr

Lebleri sükkerdir gözleri meste
Salınup bin nazla gelir mi bilmem

Miskü anber kokar yârin kokusu
Dertlisi olduğum bilir mi bilmem

Yârin hasretiyle sararup soldum
Hasret kiyâmete kalır mı bilmem

Selvi boylu nazlı yardan ayrıldım
Lebi sükker dili baldan ayrıldım

Bir yâr için çektim nice zahmetin
Ah nideyim efendimden ayrıldım

Aşk oduna eîgereciğim dağlarım
Al yanağı gonca gülden ayrıldım

Mecnunum firkatle yerim dag olsun
Yürü bensiz seyranğâhın bag olsun

Aşkından âzâde bir gedâ olmak
Müslümanlar başından irag olsun

Düçüşmim nişandır Kızılırmaktan
Dili harap cismi dagdag olsun

Ne külli terkedip kıldın âvâre
Gülün harâp olup cismin dag olsun

Sanma kim zerrece yanına kalır
Merhametin kadar yüzün âg olsun

Ahdü kereminde kılmazsın karâr
Tek cihanda garip serin sag olsun

Getür hançerini hupların şâhı
Gel bu üftâdene şîve kıl kâhı

Yel esdikçe kâkûlün olur tel tel
Nice zâr itmesün ol garip bülbül

Vuslatın müyesser olup ankarîp
Bu gün seyreyledim ol kâfir rakıp

Biçâre Gevherî nazm içre mâhîr
Leylâ ile Mecnun olalı zâhîr

Destinle sînemi del iki yerden
Kakûlün boynuma sal iki yerden

Gerdanında saf saf serpilmiş fülful
Rûyünde açılmış gül iki yerden

Hudam seni bana eylesün nasîp
Zemmime uzatmış dil iki yerden

Felek olmuş âna düşmanı kâhîr
Akar bu çeşmimden sel iki yerden

Üftâdeler dursun saf saf selâma
Hüsnünün takriri gelmez kelâma

Hayâlin gözümde didâra benzer
Ol servi kametin ar'ara benzer

Gamzenin okuna sinem potadır
Kaldırma nikâbın ayni hatâdır

Gevherî kulunu sanma ki bi'âr
Gamzenin zahminden hezar yaram var

Melâhat mısırının sultanısın sen
Cevahir kânının mercanısın sen

Hüsnünün nurları gülzâra benzer
Bu asrın âfeti devrânısın sen

Bu güzellik sana lutfu atâdır
Zira dert ehlinin seyranısın sen

Efendim intizar eşed minennar
Merhem it derdimin dermânısın sen

Guyi yâre bugün seyrâna vardım
Zanettim heman ben divâna vardım

Aklü dil mürğ-veş gitti kühsara
Ben didim görünce ol sitemkâra

Bize şimdi bir tâze dilber olsa
Sakîi bezim de neşveğer olsa

Dilersen kendini bîmelâl eyle
İstersen cihânı gez süâl eyle

Geçilmez râhında üftâdelerden
Zülfün göremedim dildâdelerden

Çeşmi şehbazlayın çıktı şikâra
Ne istersin bu âdemzâdelerden

Tâze merhem tâze derdiser olsa
Biz çoktan usandık o badelerden

Bu yolda emeğin gel helâl eyle
Var mı vefa bulmuş ruhsâdelerden

Gevherî gelelden sahnı nihâde
Yeydir kadirşinas karavaş zâde

Hiç görmedin rahat bezmi dünyâde
Kadrü kîmet bilmez beyzâdelerden

58

Ol kaşların beni mecnun eyledi
Yaktı vücûdümü püryan eyledi

Bülbül gibi söyler dilin var senin
Turna gibi siyah telin var senin

Kaşın çatup kirpiklerin âtarsın
Kanğı bagda bittin nerde yatarsın

Efendim derdime dertler katarsın
Yanağında gonca gülün var senin

Söyle canım murâdını bileyim
Ah efendim sana kurban olayım

Firkatinle bağırıcığım deleyim
Koçulacak ince belin var senin

Gevherî pervane şem'a yanınca
Câna hayat verir lebin emince

Aşkın şarabını içer kanınca
Beni sarhoş ider dilin var senin

59

Kime dâdideyim dilber elinden
Bir merhabâ gelmez asla dilinden

Bir hercayi yarsın haktan bulasın
Daim cefakârsın kaktan bulasın

Sitemi hançerin bağrımı deldi
Ettiğim varidi yoluma geldi

Bilmem gönül seni nereden buldu
Yar değil ağyarsın haktan bulasın

Ben seni evvelden böyle bilmezdim
Billahi ben sana bende olmazdım

Tiği aşkın ile bağrım delmezdim
Katî pek hunharsın haktan bulasın

Sâirine uğrar imiş eltâfın
Çünkü Süleymansın kani insâfın

Hiç cefâdan gayri yok mu â'tâfın
Bîinsaf dildarsın haktan bulasın

Gevherî'nin kıydın şimdi özüne
Aduların küllî yalan sözüne

Ne güzel gülerdin evvel yüzüne
Ya niçin uyarsın haktan bulasın

60

Ey gamzesi sâhir gözleri fettan
Bendidüp zülfüne eyleyen hayran

Beni meftun iden sen değil misin
Âhır mecnun iden sen değil misin

Kadrini bilmezsin olup mahremi
Âğlatup akıtup eşki didemi

Âşıklara çeküp tiği gamğami
Şattü Ceyhun iden sen değil misin

Dili mecrûhumu idüp sadpâre
Cevrû nisbet idüp uyup agyâre

Her gördükçe bîtap olurum seni
Kullabı mahabbet bendidüp beni

Perişan eyleyüp zülfün târını
Gevherî'nin şi'ri gevherbârını

61

Ğüftârın insana canlar bağışlar
Nedir bu edâlar bu hup revişler

Bûy alup yasemin gül yanağından
Nümûne mi geldin cennet bağından

Dahi benden beter var mı garîbin
Kurbanın olayım kimdir habîbin

Cebîbin tân'ider mahı tâbâna
nigâhın fitneler saldı cihâna

Sana benim demek bir ham hayaldir
Ğevherî'nin olmak emri muhaldir

62

Bâdisabâ vaktiseher hakkiçün
Arzü semâ şemsü kamer hakkiçün

Lisanı hal ile feganü zârım
Hayâlinde kaldı dilü efkârım

Gördün mü ol sevdiğimin didârım
Guşettin mi kelâmı güherbârın

Uğradın mı sabâ sen kuyü yâre
Cevâba muntazır Gevherî biçâre

Sen düşürdün beni bu âhü zâre
Bağrımı huniden sen değil misin

Pür âbütap olmuş husnün gülşeni
Kaddimi nun iden sen değil misin

Yagma idüp aklü gönül varını
Dürri meknun iden sen değil misin

Şöyle ey dertlere derman kiminsin
Kiminsin ey ruhirevan kiminsin

Aynı kevser akar bal dudağından
Kiminsin ey hurü gilman kiminsin

Meylin kime kim bedmaye rakîbin
İdi sadakatte kurban kiminsin

Hunî gamzelerin kaştider câna
Kiminsin ey güli handan kiminsin

Zira tâli'sizlik bir başka haldir
Bari ey hublara sultan kiminsin

Dili bülbülümnden ne haber aldın
Cemâli gülümnden ne haber aldın

Söyledin mi benim bu intizârım
Ol tâtî dilimden ne haber aldın

Seyreyledin mi ol ruyü gülzârın
Ol zülfü telimden ne haber aldın

Esüp dokundunmu zülfü dildâre
Anber kâkülümnden ne haber aldın

63

Çünkü güzel gönlüm alup gidersin
Beni ferdâlara salup gidersin

Perişandır benim gönlüm perişan
İster isen ben kulundan bir nişan

Görmez misin Ferhad ile Şirini
Âşıkının açma gizli sırrını

Kaldır nikâbını yüzün göreyim
İster isen rakipleri kirayım

Sen variken gönül vermiyem yâda
Efendim sen sağ ol hemen dünyâda

Hoşca tut yanında mihmânın olsun
Efendim ahdeyle emânın olsun

İflah olmaz senin ile konuşan
Sînemde yâreler nişânın olsun

Anlarda sevmişler biri birini
Sakla derûnunda pinhânın olsun

Göreyim de sana canım vereyim
Hemen senin bana fermânın olsun

Şirin dâhi verdi gönlün Ferhâda
Bu Ğevherî kulun kurbânın olsun

64

Ne acep bendetti ben biçâresin
Artırdı sinemde firkat yâresin

Ben âhetmek ile gönlüm eğlerim
Felek elverirse gör ki neylerim

Hep bana edenler mevladan bulur
Hercayi sevenin hali böylolur

Ayrılmak muhaldir deriken benden
Ferâget etmezem bivefâ senden

Mahrum kalmaz hâke yüzünü süren
Ğevherî'ye derdi firkatı veren

Bilmem nidem ol vefâsız yâre ben
Bin yerde olmuşum pâre pâre ben

Halden bilen dostu sırrım söylerim
Rakip ile adüvvü bedkâre ben

Sanman edenlerin yanına kalur
Ko yanayım bu dert ile nâre ben

Meğer hüdâ ala cânı bu tenden
Gelmeyince Mansur gibi dâre ben

Rahat olur ahır mihnete eren
Mevladan dilerim yine çâre ben

65

Bizden selâm olsun gül yüzlü yâre
Severim dilberi elde ne çare

Sevdâ derler bir acâip dengim var
Bu gün benim adularla cengim var

Salınup sevdiğim bağlara gelsün
Yürekde eriyen yağlara gelsün

Ğüzeller giyecek şalî rengim var
Kılıçlar bilensün zağlara gelsün

Ne kadar cevretse şikâyet etmem
Canım tende iken ferâgat etmem

Gevherî bağlamış bir özke edâ
Dellalı muhubbet eylemiş nidâ

66

Benden selâm olsun şol nazlı yâra
Firkat ile yakti sînemi nâra

Derdini çekecek kalmadı tâkat
Vaktine hazır ol rûzikiyâmet

Ekserî yalandır hubların ahdi
Çünkü açılmadı âşıklar bahtı

67

Ben nice kılmıyam âhile zârım
Elimden aldurdım gül yüzlü yârim

İltifâtın bana revâ ederdi
Aşkım gülşeninde nevâ ederdi

Şimdi enîsim yok dârı firkatte
Mestimüdam idim bezmi vuslatta

Gevherî bahrîsi ummanı aşkın
Kahramanı idi meydanı aşkın

68

Uğra seher yeli dildâre söyle
Birbir ahvalimi hikâyet eyle

Sakınsun âhımdan ol canan kendin
Desturup çözmeye sînesi bendin

Ömrümün bahârın hazan etmesün
Çatup kaşlarını keman etmesün

Öperim koçarım hıyânet etmem
İsterse gerdanım ağlara gelsün

Elinde tesbihi dilinde hüdâ
Mecnûnum olanlar dağlara gelsün

Beni mahzun etti kendi şâdolsun
Efendim işitüp bermürâd olsun

Sana kalmaz bu ey gözleri âfet
İnşallah mahşerde çok feryâd olsun

Ser verüp yoluna eyledim cehdi
Rahmeyle bâri kulun âzâd olsun

Ol yüzü gül benim idi bir zaman
Saçı sümbül benim idi bir zaman

Sînesin derdime devâ ederdi
Yavru bülbül benim idi bir zaman

Yârla otururken ezel işrette
Hâli fülful benim idi bir zaman

Gûyâ Yâkûbudur Ken'ânı aşkın
Rahşü Düldül benim idi bir zaman

Adular vashına nâil olmasun
Âşık ağlatmaya mâil olmasun

Nice bir ağlatır bu dertmendin
Senden gayrısına kâil olmasun

Firak ile hâlim yaman etmesün
Bakdikça bu aklım zâil olmasun

Gevherî'ye emdir lebin mesteyle
Düşür kâküllerin ziridest eyle

Âşıkâ vefâ rakibe kasdeyle
Saçılıp yüzüne hâil olmasun

69

Bu deşti belâda Mecnuna döndün
Olup kuhu aşkın Ferhadı kendin

Vârise ey gönül leylâyısın sen
Herdem böyle Şirin edayısın sen

Hatırcığım almağa gelmez misin
Bende sîm zer yok düa almaz mısın

Elinle hunu çeşmim silmez misin
Bilürüm sevdiğim dünyayısın sen

Harile sinedar ol gonca femler
Bir kadeh bâdeye saydolur derler

Âşıkâ rahmetmez ol sitemgerler
Gerçek ise dilber sehbayısın sen

Bu cevrü cefâyı herbâr edersin
Niçin âşıkından firar edersin

Dili Gevherî'yi bizâr edersin
Dilberler içinde sahrayısın sen

70

Dedim dilber cemalin eyle ayan
Dedim kâküllerin olmuş perişan

Dedi âşık mısın ya ne sorarsın
Dedi olmuş ise sen mi tararsın

Dedim cânâ yeter çektim hierânın
Dedim eller sarar ince miyânın

Dedi hiç göğsünde yok mu imânın
Dedi elem çekme sen de sararsın

Dedim lebin sükker midir bal mıdır
Dedim benden gayrı sorar var mıdır

Dedi bana edeceğin âl mıdır
Dedi var mı yok mu sonra duyârsın

Dedim aşk ile yandı bu canüten
Dedim Gevherî'ye hercâyısın sen

Dedi seni vashımla ederim şen
Dedi bencileyin sen çok ararsın

71

Bu gönlümün bâğı külsitan olur
Dil divâne olur aklım dağılır

Sevdiğim kâkülün dökdüğün zaman
Çıkup karşımda yâr gezdiğin zaman

Senden murad almak katî güç olur
Kiyâmet gününde hâlin nicolur

Derdini çekenin bağı tuç olur
Âşıkın bağını ezdiğin zaman

Sevdiğim âhımdan gel eyle hazer
Sanasın bir ulu divâna benzer

Dilerim değmesün sana kem nazar
Kulların karşına dizdiğin zaman

Gözlerim doludur kan ile nemden
Ol zaman Gevherî ayrılır senden

Efendim neyledim nedir ısyânım
Lutfun umarken ey çeşmi fettânım

Evvence ne idi ol lutfu atâ
Zulmile vücûdum şehrini cânâ

Hasretle gezer âşıkların bîmâr
Ben ettikce derdi derunum ızhâr

Bivefâdır çünkü ol servihırâm
Ruzüşep etmeyüp Gevherî ârâm

Benî terkeyledi ol çeşmi fettân
Anınçün olmuşum dillere destân

Bir yaratmış hüdü ol nevcivâmı
İşittim kurulmuş yârın divanı

Çok zamandır ben cevrimi çekerdim
Bunca yıldır bus bulanık akardım

Gevherî sevdiğin oldukça bivefa
Dinlermola acep sultanım Mustafa

Be gâziler benden ibret alınız
Terk idüb bendesin kıldı yalınız

Vücûdüm eridi firkat ahından
Kurtulmadık gitti aşkı râbindan

Can virüb yolunda serden geçtiğim
Acepmdir dertten derde düştüğüm

Kirpiğin okiyle urdun sinemden
Elinle mezârın kazdığı zaman

72

Ta böyle kasdı can eylemek neden
Cevrini bîpâyân eylemek neden

Ya şimdi nedir bu bigâne edâ
Yıkup hâke yeksân eylemek neden

Edersin adüvvü daim derkenâr
Kaşın çatup keman eylemek neden

Terkeyle bir gayrı şaha ol gulâm
Bülbül gibi efğan eylemek neden

73

Buluşup söylemek gönlümden geçer
Ahedüp ağlamak gönlümden geçer

Uğruna terkettim baş ile cânı
Varup el bağlamak gönlümden geçer

Döge döge dertli sinem delerdim
Cüşedüp çağlamak gönlümden geçer

Cihanda sürmedim zevk ile sefa
Arzi hal eylemek gönlümden geçer

74

Labüt âşıkların hali böylolür
Âşıka hubların âlı böylolür

Kavruldu gönlüm zülfü siyâhından
Erkânsız pirsizin yolu böylolür

Geçti beden ak gögsünü açdığım
Zerrece akli yok deli böylolür

[Bitmedi]